

*Bu makale benzerlik taramasına tabi tutulmuştur.
Araştırma Makalesi/ Research Article*

MİLLİ BİRLİK KOMİTESİ İÇİNDE ÇIKAN İKİLEM VE GENERAL CEMAL MADANOĞLU-ALBAY ALPARSLAN TÜRKES İLİŞKİSİ

Kübra TATLISU *

Öz

Bu çalışmanın esas konusu, 27 Mayıs 1960 tarihinde yapılan hükümet darbesinin liderliğini üstlenen Cemal Madanoğlu'nun 27 Mayıs süreci ve bu süreçte yaşadıklarıdır. Kurulmuş olan komitenin darbeye komuta edecek bir lider arayışı üzerine Cemal Madanoğlu Tümgeneral rütbesiyle liderliği üstlenmiş, emir komuta zinciri dikkate alınmaksızın darbe gerçekleştirilmiştir. Hükümetin düşürülmesinden sonra bir Milli Birlik Komitesi kurulmuş, komiteye başkan seçilen Cemal Madanoğlu'nun inisiyatifi ile hukuk profesörlerinden oluşan bir Anayasa Komisyonu kurulmuştur. Milli Birlik Komitesi ilk iş olarak sivilleşme çabasına girmiştir. Cemal Madanoğlu bu süreçte en erken vakitte seçimlere gitmek ve hükümeti sivilleştirmek için uğraşmıştır. Fakat çabaları sonuç vermemiştir. Komite içindeki anlaşmazlıklar artmış, komitede gruplaşmalar başlamıştır. Ana hatlarıyla Cemal Madanoğlu'nun ve Alparslan Türkeş'in başını çektiği iki grup oluşmuştur. Türkeş ve grubunun sivilleşmeye müsaade etmemesi, askerî yönetim kurma çabası Türkeş'in Başbakanlık Müsteşarlığı görevinden alınmasına sebep olmuştur. Fakat anlaşmazlık devam etmiş ve sivilleşmeye karşı olan 14 üye komiteden tasfiye edilmiştir. Tasfiyenin uygulama evresinde ise Cemal Madanoğlu bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Cemal Madanoğlu, Alparslan Türkeş, Milli Birlik Komitesi

THE DILEMMA WITHIN THE NATIONAL UNITY COMMITTEE AND THE RELATIONSHIP BETWEEN GENERAL CEMAL MADANOĞLU-COLONEL ALPARSLAN TURKES

Abstract

The main subject of this study is the 27 May process and experiences of Cemal Madanoğlu, who was the leader of the military coup of May 27, 1960. Cemal Madanoğlu assumed the leadership with the rank of Major General upon the search for a leader to command the coup. The chain of command was not taken into account when the coup was made. After the overthrow of the government, a National Unity Committee was established and a Constitutional Commission consisting of law professors was established with the initiative of Cemal Madanoğlu, who was elected chairman of the committee. The National Unity Committee endeavored to be demilitarized as the first task. Cemal Madanoğlu struggled to hold elections at the earliest in this process and to demilitarize the government. But their efforts did not produce any results. Disagreements within the committee increased and groupings started within the committee. Two different groups have been formed, mainly led by Cemal Madanoğlu and Alparslan Türkeş. The fact that Türkeş's group did not allow demilitarization and the effort to establish a military administration caused Türkeş to be dismissed from his post as the Undersecretary of the Prime Ministry. However, the dispute continued and 14 members who were against demilitarization were purged from the committee. Cemal Madanoğlu was found during the implementation phase of the liquidation.

Keywords: Cemal Madanoğlu, Alparslan Turkes, National Unity Committee

* Tarih Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, e-posta:kubratatlisu4@gmail.com, ORCID: 0000-0002-8491-4023

GİRİŞ

22 Mart 1907'de Uşak ilinin Eşme ilçesinde doğan Cemal Madanoğlu,¹ darbeyi planlayan komiteyle Tümgenerallik rütbesindeyken tanışmıştır. Başlangıçta komitenin içerisinde yer almayan Cemal Madanoğlu bu örgüte sonradan dâhil olmuştur.² 27 Mayıs'ı planlayan askerlerin en kıdemlisi dahi albay rütbesinde olduğu için bu ekip, başlarında bir general olması gerektiğini düşünmüş ve Madanoğlu'na, 1957 yılı başlarında gizlice kurmuş oldukları komitelere başkanlık etmesi için teklifte bulunmuşlardır. Bu sırada Ankara'da Garnizon Komutanı olan General Cemal Madanoğlu planlanan harekâta başkanlık etmeyi kabul etmiştir.³ Artık komitenin bir üyesi olan ve Ankara Komutanlığı'nı üstlenen Madanoğlu 27 Mayıs gecesi Harp Okulu'nda yapılan toplantıyı idare etmiş ve dönemin Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Cemal Gürsel İzmir'den Ankara'ya gelinceye kadar onun adına komiteye başkanlık etmiştir.⁴

Demokrat Parti hükümeti düşürüldükten sonra bir *Milli Birlik Komitesi*⁵ ve hukuk profesörlerinden oluşan bir *İlim Heyeti*⁶ kurulmuştur. Çok geçmeden komite içinde gruplaşmalar oluşmuş, ideolojik kökenli anlaşmazlıklar başlamıştır. Anlaşmazlık ise asıl olarak Cemal Madanoğlu'nun Harbiye'ye topladığı -İlim Heyeti olarak da adlandırılan-profesörlerin, Madanoğlu'na hitaben "*Siz yasama yetkisiyle donatılmış bir darbe komitesi kuracaksınız. Devlet reisi de sizden, hükümet reisi de sizden!*" demesiyle gün yüzüne çıkmıştır. Profesörlere Cemal Madanoğlu'nun da Cemal Gürsel'in de en başından beri söyledikleri "*Askerin hükümetten bir an evvel çekilmesini sağlayacak anayasayı yapmaları yönünde*" olmuştur. Gürsel onlardan mümkün olduğunca kısa sürede bir anayasa hazırlamalarını rica etmiş ve "*Üç ay içinde seçime gidip iktidarı bırakacaklarını, sonra da askerlerin hiçbir görev kabul etmeyeceğini*" söylemiştir.⁷

Milli Birlik Komitesi'nin 27 Mayıs Darbesi'nden hemen sonra yaptığı işlerden birisi ordu bünyesinde olmuştur ve komitedeki bazı isimler tasfiye edilmiştir.⁸ Bunun sebebi ise komite içerisindeki görüş ayrılıklarıdır. Komitedeki esas çekişme o dönemde Başbakanlık Müsteşarlığı görevinde bulunan Kurmay Albay Alparslan Türkeş ve Ankara Komutanlığı görevinde bulunan Cemal Madanoğlu arasında yaşanmıştır. Bu çekişmenin sonucunda 14 isim komiteden çıkarılmış ve yurtdışı görevine gönderilmiştir. *14'lerin Tasfiyesi* olarak

¹ Halim Tugay Madanoğlu, *Korgeneral Cemal Madanoğlu'nun Anıları*, İstanbul 2019, s. 3

² Mehmet Ali Birand - Can Dünder - Bülent Çaplı, *Demirkırat Bir Demokrasinin Doğuşu*, İstanbul 2016, s. 174

³ Ali Fuad Başgil, *27 Mayıs İhtilali ve Sebepleri Görüp Yaşadıklarım*, İstanbul 2008, s. 154-157

⁴ Milliyet, "Milli Birlik Komitesi Üyelerini Tanıtıyoruz", 14 Haziran 1960, s. 3

⁵ Milli Birlik Komitesi'nde bulunan isimler şunlardır: Cumhurbaşkanı Orgeneral Cemal Gürsel, Orgeneral Fahri Özdilek, Tümgeneral Cemal Madanoğlu, Tuğgeneral İrfan Baştuğ, Tuğgeneral Sıtkı Ulay, Albay Alparslan Türkeş, Havacı Albay Mucip Ataklı, Albay Osman Köksal, Albay Fikret Kuytak, Albay Sami Küçük, Havacı Albay Haydar Tunçkanat, Albay Ekrem Acuner, Albay Muzaffer Yurdakuler, Yarbay Refet Aksoylu, Yarbay Orhan Erkanlı, Yarbay Orhan Kabibay, Yarbay Mustafa Kaplan, Yarbay Suphi Karaman, Yarbay Sezai Okan, Yarbay Ahmet Yıldız, Havacı Binbaşı Emanullah Çelebi, Binbaşı Fazıl Akkoyunlu, Binbaşı Vehbi Ersü, Binbaşı Suphi Gürsoytrak, Binbaşı Kadri Kaplan, Binbaşı Muzaffer Karan, Binbaşı Mehmet Özgüneş, Binbaşı Şükran Özkaya, Binbaşı Şefik Soyuyüce, Binbaşı Dünder Taşer, Denizci Binbaşı Münir Köseoğlu, Denizci Önyüzbaşı Selahattin Özgür, Denizci Önyüzbaşı Rifat Baykal, Yüzbaşı Ahmet Er, Yüzbaşı Numan Esin, Yüzbaşı Kamil Karavelioğlu, Yüzbaşı Muzaffer Özdağ, Yüzbaşı İrfan Solmazer. (Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. Hulusi Turgut, *Türkeş'in Anıları Şahinlerin Dansı*, İstanbul 1995, s. 200, 201)

⁶ Yapılan darbeye meşruiyet kazandırmak için Madanoğlu'nun emriyle İstanbul'dan Ankara'ya üniversite profesörleri davet edilmiştir. Bunlara MBK üyeleri, İlim Heyeti adını vermiştir. Bu isimler; Ord. Prof. Rektör Sıddık Sami Onar, -ki bu ilim heyeti aynı zamanda heyete komisyon başkanlığı yapan Onar'ın adı ile "*Onar Komisyonu*" olarak da bilinir- Ord. Prof. Hüseyin Nail Kubalı, Prof. Naci Şensoy, Ord. Prof. Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, Prof. Ragıp Sarıca, Prof. Tarık Zafer Tunaya, Prof. İsmet Giritli ve Prof. Muammer Raşit Sevig isimlerinden oluşmaktadır. (Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. Kamil Karavelioğlu, *Bir Devrim İki Darbe 27 Mayıs, 12 Mart, 12 Eylül*, İstanbul 2007, s. 45)

⁷ Birand, Dünder, Çaplı, *a.g.e.*, s. 228-230

⁸ Muammer Taylak, *27 Mayıs ve Türkeş*, Ankara 1977, s. 163

adlandırılan bu tasfiyenin üzerinden biraz zaman geçtikten sonra taraflar arasında bir mücadele daha başlamıştır. Komitedeki darbe yanlısı subayların ordudan atılması, ordu içerisinde Milli Birlik Komitesi'ne karşı bir gruplaşmayı da beraberinde getirmiştir. *Silahlı Kuvvetler Birliği*⁹ adı altında yeni bir cunta oluşmuş ve bu grup, tasfiye sırası kendilerine gelmeden bir an önce Cemal Gürsel'den bazı isteklerde bulunmuşlardır. Bu isteklerde karşı gruptan bazı askerler ve Cemal Madanoğlu hedef gösterilmiştir. İsteklerin ağır şartlar taşıdığını düşünen Madanoğlu, Gürsel'in bu istekleri kabul etmesi üzerine görevinden istifa etmiştir.¹⁰

MİLLİ BİRLİK KOMİTESİ'NDE BAŞLAYAN İKİLEM VE KOMİTE'DE YAŞANAN ANLAŞMAZLIKLAR

Komitedeki bazı isimler başlangıçta pasif görünseler de aslında onlar en başından beri askerinin hükümette uzun süre kalmasını desteklemişler, bu niyetlerini de 27 Mayıs'tan çok önce kurulan komiteleşme evresinde belli etmişlerdi. Mesela bu isimlerden Albay Alparslan Türkeş'in görüşü en başından beri "*Darbeden sonra iktidarın sivillere hemen devredilmemesi ve sonu belli olmayan bir süre askeri yönetim kurulması*" yönünde olmuş ve fikrini örgüt içinde kabul ettiremeyeceğini fark edince Türkeş, alt rütbeli subaylara yönelmiştir. Bu uğurda da ilk örgütlenmelerde kendisine bir komite grubu bulmuştur. Türkeş gibi düşünenlerin sayısının artmasıyla da MBK içinde zaten ideolojik anlamda vâir olan ikilem, profesörlerin önerisiyle perçinlenmiş ve gün yüzüne çıkmaya başlamıştır.¹¹ Madanoğlu'nun ilk etapta fark edemediği konu da zaten bu olmuştur. O, darbe hazırlıklarına son iki haftada katıldığı için darbenin sadece DP'nin tehlikeli gidişatını durdurmak amacıyla yapılacağını düşünmekteydi. Fakat komitede politikacı olarak kalmak, partileşmek ve reformlar yapmak isteyenlerden bilhassa komite toplantılarıyla beraber haberdar olmuştur. Bu fikir ayrılığında kaynaklı durum da MBK'de yaşanacak olan ikilemin başlangıcıdır.¹²

MBK'de yaşanan ikilem ilk olarak, MBK üyelerinin aynı zamanda bakan olup olmamaları konusunda ortaya çıkmıştır. 14 ismin tasfiyesine giden süreçte iki tane Milli Birlik Komitesi kurulmuş, komitenin ilk hükümetinin görevde olduğu esnada bahsi geçen bakanlık meselesi gündemi işgal etmiştir. Fakat Gürsel dâhil herkes mevcut kabinenin değişmesinde fikir birliğine varmıştır. Ancak yeni kabinenin oluşumu konusunda iki görüş çatışmıştır. Gürsel'in de içinde bulunduğu grup tamamen sivil bir hükümet kurulmasını, diğer grup ise karma bir hükümet kurulmasını ve komite üyelerinden bir kısmının da bakan olarak kabineye girmesini uygun bulmuştur.¹³

⁹ 14'lerin tasfiyesinden sonra geri kalan 23 MBK üyesinin ordu içinde keyfî şekilde hareket ettiklerini düşünmeye başlayan bazı subaylar ve yine 14'lerin mağdur olduğuna inanan taraflar ordu içinde ayrı bir teşkilat kurabilmek için uğraşmaya başlamıştır. Geline nokta ordu mensupları ideolojilerine göre siyasetin içine girmiş, orduda bölünmeler başlamıştır. Bu bölünmelere engel olmak ve orduyu MBK üyelerinin elinden kurtarmak için harekete geçilmesi gerektiğini düşünen subaylar tarafından bir örgütlenme oluşturulmuştur. Bu amaçla 1961 yılının Nisan ayında Hava Kuvvetleri Komutanlığı, Kara Kuvvetleri ve Ordu Komutanlıkları, Deniz Kuvvetleri ve Harp Filosu Komutanlığı ve Jandarma Genel Komutanlığı arasında ordunun siyasetten uzak durması, emir komuta zincirine uyulması ve hiçbir askerinin siyasi etki altında bulunmaması üzerine anlaşma yapılmıştır. Bahsi geçen konuların uygulanmasını sağlamak için de "*Silahlı Kuvvetler Birliği*" adı altında bir örgüt kurulmuştur. Ancak bu birlik MBK üyeleri arasında "*Albaylar Cuntası*" olarak değerlendirilmiş ve bu harekete karşı tepki alınmıştır. (Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. Talat Aydemir, *Hatıratım*, İstanbul 2017, s. 69, 70) Silahlı Kuvvetler Birliği'nin kurucu unsurları ise 27 Mayıs Darbesi'ne katılmamış olanlar veya eski darbecilerden ibarettir. Cemal Madanoğlu ise bu cuntaya karşı çıkmış ve en başından itibaren bununla mücadele içinde olmuştur. (Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. Karavelioğlu, a.g.e, s. 160)

¹⁰ Ahmet İlyas, "27 Mayıs Askeri Darbesinin Sancıları ve Orduda Tasfiyeler 1960-1964", *Türk İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi*, Sayı 22, 2016, s. 169

¹¹ Ümit Özdağ, *Menderes Döneminde Ordu-Siyaset İlişkileri ve 27 Mayıs İhtilali*, İstanbul 1997, s. 112

¹² Abdi İpekçi - Ömer Sami Coşar, *İhtilalin İçyüzü*, İstanbul 1965, s. 250

¹³ Orhan Erkanlı, *Anılar... Sorunlar... Sorumlular*, İstanbul 1972, s. 28, 29

Gürsel'in neden böyle bir davranış içinde olduğuna bakacak olursak onun aklında, askerın kışlasına kısa surede dönmesi gerektiği düşüncesi vardır. Bir an evvel asker kışlasına döneceğine göre kısa süre için bakanlıklara yeni bakanların atanmasını Gürsel gereksiz görmüştür. *‘Bu kısa süre zarfında bakanlıklar müsteşarlar eliyle de idare edilebilirler’* diye düşünen Gürsel'e de karşı çıkanlar komite üyelerinden evvela zaten profesörler olmuştur. MBK'nin profesörlerin tavsiyesi ile yasama organı haline getirildiği bu süreçte MBK üyelerinin de bakan olma arzusunda olduklarını gören Madanoğlu'nun olumsuz tepkisi üzerine üyelerin bakan olarak atanmasından vazgeçilmiştir. ¹⁴ Fakat vazgeçilmesine rağmen bu sorun uzamış, üyeler birbirine karşı mücadeleye girişmiştir.

Ana hatlarıyla MBK içinde seçime gitmek ve iktidarda kalmak isteyenler üzerine iki grup ¹⁵ oluşmuştur. Alparslan Türkeş ile Cemal Madanoğlu bu grupların başını çeken isimler olmuştur. Türkeş'in başını çektiği grup üyelerinin görüşü, *‘komiteyi iktidarda kalmaya ikna etmek’* yönündedir. Madanoğlu'nun başını çektiği ve sayıca az olan grubun görüşleri ise *‘bir referandum olması ve iktidarın bir an evvel sivillere bırakılması gerektiği’* yönünde olmuştur. Görüş ayrılığının doğuracağı ihtimal bir sonuç olarak iktidarın CHP'ye devredilmesi ihtimalinden korkan Türkeş ve grubu, buna izin vermemek için uğraşacaklarından bahsetmiştir. ¹⁶

İktidarı devretmek isteyenlerden Türkeş ve arkadaşlarına göre ülkedeki faaliyetler kesintiye uğratılmıştır ve bu da ancak Atatürk devrimlerinin uygulanmasıyla tamir edilebilir. Bu düşünce Türkeş ve grubunu, reform yapmak için harekete geçirmeye zorlamıştır. Yapılması gereken reformlar arasında toprak reformu, sağlık reformu, eğitim reformu, sosyal yardımlaşma reformu ve din reformu öne çıkmıştır. Ayrıca bu gruba göre Milli Savunma yeniden örgütlenmeli, ordunun eğitimine ağırlık verilmelidir. Kuvvet komutanlıkları kaldırılmalı ve Genelkurmay Başkanlığı yeniden yapılandırılarak kuvvetler doğrudan buradan idare edilmelidir. Çünkü ülkeyi bulunduğu durumundan ancak keskin bir reform yaparak kurtarabileceğine inanan Türkeş ve arkadaşları bu işin ancak MBK gibi her şeye hâkim olan bir hükümetle ve bir meclisle yapılabileceğine inanmaktaydı. Bu yüzden bu grup bir süre daha iş başında kalmaları gerektiğine inanmıştır. Komite içerisinde Madanoğlu'nun başını çektiği diğer grup ise öncelikle Gürsel'in desteği ile hareket etmiştir. Bunlar, idareyi uzun süreliğine ordunun elinde tutma niyetinde olmamış, çok partili hayatın işleyiş prensiplerine göre gitmeleri gerektiğine inanmıştır. Bu grup özellikle 27 Mayıs'tan sonra Türkiye'nin Batı'nın gözündeki saygınlığını yitirmemesi için çabalamıştır. Askeri rejimle yönetilen bir ülkede demokrasiden bahsedilemeyeceğine inanmışlar ve Batı'da bu izlenimin verilmemesi adına en kısa sürede yönetimin sivillere bırakılması gerektiğini savunmuşlardır. ¹⁷ Fakat erken seçimin iktidarı CHP'ye teslim etmek anlamına geldiğini, bir süre daha iktidarda kalınması

¹⁴ Mete Kaynar, *‘Beyaz Zambaklar Memleketi ve İhtilâlin Mantığı’*, 27 Mayıs: Bir Darbenin Anatomisi, Resmi Tarih Tartışmaları 9, 2010, s. 48

¹⁵ Komitede hükümet devirme düşüncesini ortaya ilk atan ve ilk darbe komitesini oluşturan, fakat bu sırada Washington'da görevli olduğu için komiteye giremeyen Dündar Seyhan, kurulmasından sonra komitenin beş ayrı fikrî gruba bölündüğünü söylemektedir. Bunlardan ilki, Alparslan Türkeş'in başını çektiği ve ona destek veren Numan Esin, Muzaffer Özdağ ve Rifat Baykal grubudur. İkinci grup, Cemal Madanoğlu- Sami Küçük grubudur. Üçüncü grup, Sezai Okan ve Osman Köksal'ın oluşturduğu gruptur. Dördüncü grup, başlarında Mucip Ataklı'nın bulunduğu havacılar grubudur. Son olarak ise Orhan Kabibay'ın kendine münhasır grubu bulunmaktadır. Kabibay, Türkeş ve arkadaşlarının grubuyla da yakın temas halinde bulunmuştur. Ayrıca Kabibay, Okan ile de arkadaşlık bağı olan bir isim olarak bilinmektedir. 5 gruba ayrılan komitedeki fikir ayrılıklarının daha da belirginleşmeye başlaması ve Türkeş ile Madanoğlu'nun başını çekeceği iki farklı grubun oluşması, birbirine paralellik gösteren gelişmeler olmuştur. (Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. Dündar Seyhan, *Gölgedeki Adam*, İstanbul 1966, s. 89)

¹⁶ Seyhan, *a.g.e.*, s. 113-115

¹⁷ Levent Börklüoğlu, *‘27 Mayıs Askerî Darbesi Sonrasında Ordu İçinde İktidar Mücadelesi: Milli Birlik Komitesi ve Silahlı Kuvvetler Birliği’*, *Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı 2, Cilt 1, 2017, s. 19, 20

gerektiğini, önce partileşilmesinin ve daha sonra seçimlere gidilmesinin doğru olduğunu düşünen Türkeş ve başını çektiği grubun üye sayısı giderek artmış; hemen seçimlere gidilmesi ve askerinin kışlalara çekilmesi gerektiğini savunan Madanoğlu ve başını çektiği grup ise komitede azınlık hale düşmeye başlamıştır. Bir karar alınması gerektiği zaman komite oylarına başvurulduğu için bu oylamaların sonuçları hep Türkeş ve grubunun lehinde sonuçlanmaya başlamıştır. Bu da Madanoğlu ve grubunu telaşlandırmıştır. Madanoğlu bu konudaki görüşlerini şu şekilde aktarmaktadır:

“Türkeş Başbakanlık müsteşarı. Kendi kendine birtakım işler yapıyor. Gece gündüz çalışıyor. Bizi oldubittiler karşısında bırakıyor. Gitgide de taraftar kazanıyor. Onun tarafından olanlar el kaldırıyorlar, 20-22 kişi oluyorlar. Biz azınlıkta kalıyoruz.” Türkeş ise aynı konuda şu bilgileri vermiştir:

*“Biz çoğunluktaız. Milli Birlik Komitesi'nde herhangi bir karar almak icap ettiği zaman bizim kararlarımız aşağı yukarı 10 veya 12'ye karşı, 25-26, hatta 27 oyla karar haline geliyordu. Veya karşı tarafın kabul ettirmek istediği herhangi bir karar, herhangi bir teklif, oy çoğunluğu bizim tarafta olduğu için kabul edilmiyordu. Aramızda böyle bir gerginlik sürüyordu.”*¹⁸

İktidarda kalmak isteyenlerin ve iktidarı devretmek isteyenlerin görüşleri etrafında şekillenen grupların başında bulunan Türkeş ve Madanoğlu, hem grup çekişmelerinde baş isim olmuş hem de bu sebepten aralarında kişisel bir anlaşmazlık doğmuştur. Devamında gelen kişisel gerginliğin artmasıyla komite arasındaki gerginlik kişisel olmaktan çıkmış artık yavaş yavaş başka alanlara da yayılmaya başlamıştır. Mesela önce Ağustos 1960'ta orduda geniş bir tasfiye yapılmış (EMİNSU Olayı)¹⁹ ve ardından da Ekim ayında 147'ler Olayı²⁰

¹⁸ Birand, Dündar, Çaplı, a.g.e, s. 255

¹⁹ Uzun adı Emekli İnkılâp Subayları Derneği'dir. Orduda “kadroda şişkinlik, sıfır general arayışı” gibi sebeplerle yapılan geniş bir subay tasfiyesidir. Ordudaki şişkinliğin giderilmesi ve ordunun gençleştirilmesini isteyen MBK içindeki bazı üyelerin girişimleriyle çıkarılan 42 Sayılı Yasa ile 253 generalin görevine son verilmiştir. Bazı MBK üyelerinin “Sıfır General” istemlerini karşılamak adına bu operasyonu Suphi Karaman ve başında bulunduğu bir kurul gerçekleştirmiştir. (Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. Kurtul Altuğ, *Bir Numaralı Tanık*, İstanbul 2006, s. 226) Fakat bu sayı 253 ile kalmamış, daha sonra binlere çıkmıştır. Emekliye ayrılan bu isimlere sonrasında sivil hizmetlerde, özellikle yeniden kurulması tasarlanan kalkınma örgütlerinde istihdam düşünülmüştür. Kalkınma örgütlerindeki istihdam fikirlerinden bahseden Orhan Erkanlı bu düşüncesine sebep olarak “emekli edilenlerin içinde sadece kadro fazlalığı nedeniyle emekli edilmiş genç, bilgili ve kabiliyetli binlerce subay vardı” açıklamasını yapmıştır. Erkanlı'nın düşüncesinin yalnız bir bölümü uygulanmış, geri kalan bazı emekli isimler de Savunma Sekreterliği'ne atanmıştır. Fakat EMİNSUların emekliliği konusundaki bilgiler net değildir. Altuğ, EMİNSUların emeklilik işlemlerinin Karaman ve onun başında bulunduğu bir kurul tarafından gerçekleştirildiğini söylerken; Erkanlı, MBK üyesi bazı generaller (Gürsel, Madanoğlu, Özdilek ve Ulay) ve Genelkurmay Personel Daireleri yetkilileri tarafından bu işlemin gerçekleştirildiğini söylemiştir. (Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. Erkanlı, a.g.e, s. 41, 42)

²⁰ 147'ler Olayı, 147 öğretim üyesinin tasfiyesi meselesidir. Gerçekleştirilenler ise askeri yönetimin uzamasını isteyen İlim Heyeti'dir. Tasfiye edilenlerin içinde Yavuz Abadan gibi 27 Mayısçıların düşüncelerine yakın, CHP sempatanları bile bulunmaktadır. 147 ismin geleceği, 9 ismin kararına tabi tutulmuştur. İlim Heyetindeki isimler her ne kadar masumane bir niyetle çağrılmışsa da bu işi yer yer kendi çıkarları doğrultusunda yöneten bazı profesörlerin girişimleriyle MBK'nin adı 147'ler Olayı'yla duyulmuştur (Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. Engin Yıldırım, “İktidar, Üniversite ve Aydınlar”, *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 2, 2000, s. 4). Madanoğlu'nun 147'ler Olayı'nda bir girişimi olmamakla beraber MBK içinde bazı isimler Madanoğlu ve arkadaşlarının 147'ler Olayı'nda dolaylı olarak etkili olduklarını savunmuştur. 27 Ekim 1960'ta aralarında profesör, doçent ve asistanların bulunduğu 147 öğretim üyesi MBK'nin aldığı kararla görevlerinden alınca CHP, bu konuda tepkisini alenen belirtmiş ve bu olayda Türkeş ve arkadaşlarının etkisi olduğunu söylemiştir. Bu konuda CHP üyesi ve gazeteci Orhan Birgit, anılarında, 147'ler Olayı'nın tüm sorumluluğunu “Radikaller Grubu” diye de adlandırılan Türkeş ve grubuna yüklemiştir. Birgit; “Bahsi geçen isimlerin anılarına bakıldığı vakit o kişilerin 27 Mayıs'ta, CHP'nin toplumda yaratmak istediği sert politikaları yüzünden çıkabilecek bir kardeş kavgasını önlemek için yaptıklarını savunduklarını görürsünüz” diyerek Türkeş ve grubunun CHP'ye karşı olan tutumunu bir yerde ortaya koymuş ve şunu da eklemiştir: “Aynı kişiler MBK'de Madanoğlu, Küçük, Acuner, Kuytak, Ulay gibi arkadaşlarının 27 Mayıs'ta, İnönü ve CHP'nin yönlendirmesi doğrultusunda

yaşanmıştır. ²¹

Yine Ekim ayında yapılan bir toplantıda, komitenin gerginliğinin giderek arttığı görülmektedir. Gürsel'in başkanlığında toplanan komite üyeleri Gürsel'in okuduğu önerge ile irkilmiştir. Çünkü verilen önergenin mahiyeti, *'komite üyesi arkadaşların birbirlerinden endişe ettikleri, bu sebeple rahatça çalışmadıkları'* üzerinedir. Ahmet Er tarafından verilmiş olan önergede, bütün komite üyelerinden endişe ve şüphe içinde bulunup bulunmadıklarının sorulması istenmiştir. Bu toplantıdaki tartışmalar oldukça uzun ve kırıncı geçmiştir. Önergenin kabul edilmemesini isteyenler, bunun huzursuzluğu artırmaktan ve üyelerin birbirlerine olan güvenlerini sarsmaktan başka bir şeye yaramayacağını öne sürmüştür. Önergeyi benimsemiş olanlar ise hem komite üyeleri arasında hem de halk nezdinde MBK'nin çalışmaları hakkında çeşitli söylentiler dolaştığını söylemiştir. Üyeler birbirlerine güvenmezken vatandaşlar arasında komite çalışmaları esnasında silahlı kavgalara varan çatışmalar başladığına dair dedikodular dolaştığı belirtilmiş ve bunları önlemenin yolunun önergenin kabulü olduğunu ileri sürmüşlerdir. Sonuç olarak önerge Gürsel'in de katılımıyla kabul edilmiştir. Bütün üyelere kimden şüphe ettikleri sorulmuş, Gürsel, ilk soruyu Madanoğlu'na yöneltmiştir. Madanoğlu'nun kimseden şüphelenmediğini söylemesinin ardının Gürsel Köksal'a şüphelendiği birilerinin olup olmadığını sormuş ve Köksal da Madanoğlu ile aynı yanıt vermiştir. Sıra önerge sahibi Ahmet Er'e geldiğinde ise Er, *'endişemiz yoktur diyenlerden endişe ediyorum'* diye söyleyince ortalık bir anda karışmıştır. Madanoğlu ve Köksal ayağa fırlayarak endişe sebebini sormuş, toplantı ortamı gerginleşmiştir. Gürsel, sessizliği güç bela sağlamış, oturumu kapatmıştır. Komitedeki gerginlik ve anlaşmazlık, bu toplantıda bariz bir şekilde ortaya çıkmıştır.

Her ne kadar bütün komite üyelerinin rütbe farkı gözetilmeksizin eşit sayılacağı hükme bağlanmışsa da *'Yarınımızdan endişe ediyoruz. Arkamızı dönmekten bile çekiniyoruz. Bu havanın dağıtılması ve bizlere teminat verilmesi lazımdır'* şeklindeki düşünceler duyulmaya başlamıştır. Komitedeki endişe ve güvensizlik havası, gerginliği daha da artırmıştır. ²² Meclisteki tartışmalar artık kırıncı bir hâl almaya başlamıştır. MBK'nin dağılmadan önceki son toplantılarını yaptığı zamanlarda yine başka bir komite toplantısında Yüzbaşı Muzaffer Özdağ'ın Madanoğlu ile ilgili söyledikleri dikkat çekmektedir. Özdağ, mecliste bir gün Atatürkçülük ve milletin kaderini değiştirecek atılımlarla ilgili konuşma yaparken, Madanoğlu oturduğu yerden Özdağ'a laf atmıştır: *'Biz, bu uzun işleri bırakalım. Bunlara bizim aklımız ermez. DP iktidarını yıktık, bitti. Çağıralım İsmet Paşa'yı görevi devredelim, biz de kenara çekilelim'* Özdağ ise, Madanoğlu'nun bu sözlerine karşılık olarak sert bir yanıt vermiştir. Özdağ, Madanoğlu'nun istediği yere gidebileceğini, MBK'ye yanlılıkla girmiş gibi davrandığını ve görevini bir türlü kavrayamadığını ileri sürmüştür. Özdağ'a göre burada rütbe farketmezksizin herkes eşittir ve MBK bir kışla olmadığı gibi Madanoğlu da burada bir general değildir. ²³ Madanoğlu ve arkadaşlarını İsmet Paşa'nın kiralık askerleri olmakla suçlayan Özdağ'ın daha da sert olan ve dikkat çeken cümlesi ise şu şekildedir: *'Şunu bilin ki biz, İsmet Paşa'nın askerleri değiliz. Her defasında iktidarı İsmet*

yaptıklarını düşünürler...' (Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. Barış Kenaroğlu, 'Cumhuriyet Senatosu'nda Milli Birlik Grubu', *Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul 2006, s. 38)

²¹ Birand, Dündar, Çaplı, a.g.e, s. 255

²² Erdoğan Örtülü, *Üç İhtilalin Hikayesi*, Ankara 1966, s. 5-7

²³ Generallerin MBK'ye girdikten sonraki konumu ile ilgili MBK üyelerinden Kamil Karavelioğlu, şöyle bir çıkarımda bulunmuştur: *'5 Haziran olaylarında Genelkurmay'ı ziyaretimizde Sunay Paşa bana patlamıştı ve ona da Sıtkı Ulay patlamıştı. Beni severdi, komitede en genç ben kalmıştım. General, komite üyesi biz gençleri başta Özdağ olmak üzere biraz hırçın bulurdu. Mesela Madanoğlu, hayatında onlarca yüzbaşıya komuta etmiş bir insandı. Günün birinde kendini yüzbaşılarda eşit statüde görev yaparken bulmuştu. Biz gençler farkında değildik ama onların durumu da kolay değişti.'* (Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. Karavelioğlu, a.g.e, s. 159)

Paşa'ya devretmekten söz ediyorsunuz. Kimin malını kime devrediyorsunuz?’’ Özdağ'ın ‘mal’’ diye söz ettiği anlaşıldığı üzere iktidardır ve iktidar da onu şu an elinde tutan askerlerindir. Bu toplantıda Özdağ'ı dinlerken Madanoğlu oldukça sinirlenmiştir. Toplantı bittiğinde meclisi terk etmiş ve sonraki üç ay, komite toplantılarına dahi katılmamıştır. ²⁴ Madanoğlu'nun ‘‘Görevi İsmet Paşa'ya devredelim’’ sözleri yüzünden olsa gerek Türkeş ve grubu Madanoğlu'nun CHP tarafından planlı olarak ortaya sürüldüğünü düşünmektedir. Onlara göre Madanoğlu, CHP ile danışıklı olarak hareket etmektedir. CHP tarafından onun şahsı kullanılarak Türkeş ve grubunu halkın gözünden düşürmek amaçlanmıştır. Ayrıca CHP onlara göre AP ve YTP'yi de kendi etrafında toparlamak amacındadır. ²⁵

Görüldüğü üzere artık kişisel olmaktan çıkarak gruplaşmalar halinde süren tartışmalar, güvensizlik ortamı, karşılıklı ithamlar iyiden iyiye artmıştır. Yapılan toplantılarda söz düelloları sürmeye devam etmiştir. Verilen önerilerde dahi güvensizlik temasının yattığı komite üyelerinin arasında gerginliğin ve gücü ele geçirme mücadelesinin iyice arttığı bu dönemde Gürsel ve Madanoğlu'nun başını çektiği grup, radikal düşünceleri olduğunu gördükleri Türkeş ve ekibini komitenin dışına itmeye karar vermiş ve bu şekilde MBK içindeki ikilem iyice belirginleşmiştir. ²⁶ Verilen kararın sebebi Türkeş ve grubunun davranışlarının, Madanoğlu ve grubunu rahatsız etmesi olmuştur. Türkeş, 27 Mayıs Darbesi'ne Türk Rönesansı'nı gerçekleştirmek adına giriştiğini söylemektedir. Türkeş'in bahsettiği ‘‘Rönesans’’ üzerine olan hedefleri ise;

‘‘Topraksız köylüyü toprak sahibi yapmak, milletin tüm vatandaşlarını içine alan bir yardımlaşma teşkilatı kurmak, güzel sanatlar ve spordan halk hizmeti için faydalanılmasını sağlamak ve bu uğurda aydınları ve gençleri köylere göndererek onların halkla bütünleşmesini sağlamak.’’

doğrultusunda olmuştur. ²⁷ Gerçekliği tartışılacak olan bu hedefler karşı taraftan söylendiği gibi algılanmamıştır. Madanoğlu ve grubu Türkeş'in Rönesans adı altında yaptığı girişimleri, ‘‘Gücü ele geçirme mücadelesi olarak’’ algılamaya başlamıştır. Çünkü bu bahsi geçen hedefler olağan şartlarda bir sivil hükümetin yapması gereken işlerdir ve askerinin yeri kışladır. Ayrıca Türkeş ve grubunun sayıca da fazla olması Madanoğlu ve grubunu rahatsız etmiş, telaşlandırmıştır. Türkeş ve grubunun diğer gruba göre daha güçlü olduğundan olsa gerek Türkeş, başbakan gibi davranmaya başlamış ve atamaları dahi artık kendi gerçekleştirmeye başlamıştır. ²⁸ Türkeş'in yaptığı atamalar konusunda Madanoğlu, Gürsel ile konuşmasını şu şekilde anlatmıştır:

‘‘Bu ne kepezelik? Biz bu işi şu niyetlerle yaptık. Şimdi birçok oldubittilerle karşılaşılıyor’’ Gürsel Paşa da bizden taraf oldu. Dedi ki ‘‘Çocuklar, her gün burada bana sorulmadan emir subaylarım değiştiriliyor. Ben bazı kişilerle görüşmek istiyorum. Onu bulun getirin diyorum. Görüşmek istediğim adamla beni görüştürmüyorlar. Sizle şimdi konuşurken şu masanın altında bir dinleme aleti var mı yok mu onu da emin olun bilmiyorum...’’ ²⁹

Cemal Madanoğlu Türkeş'in o dönemde bulunduğu Başbakanlık Müsteşarlığı konumunun önemini ilk etapta fark etmemiştir. Burayı sıradan bir memuriyet zannederken atamaların dahi Türkeş eliyle yapıldığını fark edince burası için ‘‘Bu bildiğimiz memuriyet değilmiş bayağı başvekillik gibi bir şeymiş’’ yorumunda bulunmuştur. ³⁰ Yine MBK üyelerinden Kamil Karavelioğlu da, Türkeş'in görev yerini kendi özel maksatları için

²⁴ Sinan Onuş, *Sıfır General Parola: İnkılap*, Ankara 2010, s. 210, 211

²⁵ Turgut, a.g.e, s. 312

²⁶ Börklüoğlu, a.g.m, s. 20

²⁷ Ferit Salim Sanlı, ‘‘13 Kasım 1960 Tasfiyesine Giden Süreçte Alparslan Türkeş ve Milli Birlik Komitesi İçinde İhtilaf’’, *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Sayı 27, 2018, s. 224

²⁸ İlyas, a.g.m, s. 167

²⁹ Birand, Dündar, Çaplı, a.g.e, s. 256

³⁰ Cevat Oktay, *Cemal Madanoğlu İnkılabı Anlatıyor*, Ankara, s. 12

kullandığını ve Türkeş'in ne yapmak istediğini, kimlerle görüştüğünü anlamlandıramadıklarını belirtmiştir.³¹

Türkeş'in yaptığı atamalar dışında dikkat çekmesinin sebeplerinden diğeri de basına verdiği demeçler, dış basınla kurduğu temaslar olmuştur. Hatta bir süre kendisinden Türkiye'nin Nasır'ı olarak bahsedilmeye başlanmıştır.³²

Bu şekilde sürüp giden bir çekişme üzerine Türkeş'in başvekil gibi davranması, atamalar yapması, demeçler vermesi iyice dikkat çekmiş, eylemlerini engellemek adını onu müsteşarlıktan alma fikri doğmuştur. Eylül başına kadar güç Türkeş ve grubunun elinde bulunurken o tarihten sonra 13 Kasım'a kadar geçen süreçte Türkeş ve grubu elindeki gücü yitirmeye başlamıştır.³³

13 Kasım'a giden süreçte ayrıca askerin iktidardan gitmesini istemeyen profesörlerin önerisiyle getirilen tabii senatörlük meselesi üzerinde tartışılmış, komite üyelerinden bazılarının "*Bunun bir siyasi rüşvet olduğunu ve asla kabul edilemeyeceğini*" söylemeleri üzerine tabii senatörlük teklifi yine 11'e karşı 26 oyla reddedilmiştir. 13 Kasım'dan biraz önce, Ekim ayındaki bu oylama sonucuyla da anlaşılmaktadır ki MBK'de gerginlik devam etmekte, bir barış ortamı sağlanamamaktadır.³⁴

ALPARSLAN TÜRKEŞ'İN MÜSTEŞARLIK GÖREVİNDEN ALINMASI VE SONUÇLARI

Bu süreçte yaşanan önemli meselelerinden birisi Türkeş'in Başbakanlık Müsteşarlığı görevinden alınmasıdır. Bu olaya yol açan gelişmeler ise bahsedildiği üzere Ağustos ve Eylül ayında komite içerisindeki anlaşmazlıkların hat sayfaya çıkmasından kaynaklanmaktadır. Türkeş'in Başbakanlık Müsteşarlığı makamında bulunması, birçok kişiyi ürkütmeye başlamıştır. Komite bu durumdan rahatsız olmuş, Türkeş'i görevinden uzaklaştırmak adına bu sebeple karar almıştır.³⁵ Türkeş ve grubunun radikal olması, yönetimi sivillere bırakmak istememesi ve bu uğurda bakanların da değişeceğinin rivayet edilmesi komitenin rahatsızlığını perçinlemiştir. Sonrasında Türkeş, Kabibay ve Erkanlı tarafından ortaya atılan "*Hükümetin yeterince hızlı olmadığı ve komitenin icrayı ele alması gerektiği*" önerisi komitede oylamaya sunulmuş ancak Gürsel'in de ret oyuyla, sunulan bu teklif 19 karşı oyla reddedilmiştir. Bunun dışında epeyce dikkat çeken başka bir girişim de Türkeş ve grubunun mevcut kabineden 10 bakanı görevinden uzaklaştırması olmuştur.³⁶ Bu bakanların uzaklaştırılmasını ve uzaklaştırmanın asıl amacını Madanoğlu kendi görüşleriyle: "*Kendileri vekil olsun, Türkeş başvekillik yapsın Gürsel Paşa ikinci plana düşsün. Bu maksatlarını ben daha evvel de hissetmişim. Yani Gürsel Paşa'yı harcamak istediklerini biliyordum*" şeklinde yorumlamıştır. Türkeş ve grubunun kabinede değişiklik yapmaya karar vermesi ve bu karara müteakip kabinedeki bazı isimlerin istifaya karar vermeleri, üstelik bundan Gürsel'in haberinin olmaması Madanoğlu'nu bu yorumları yapmaya itmiştir.

Türkeş'in müsteşarlıktan alınmaya karar verildiği bu süreçte Madanoğlu ile Türkeş arasında geçen başka bir konu da Madanoğlu'nun Türkeş'e verdiği bir emri onun ısrarla yerine getirmemesi olmuştur. Dönemin 3. Ordu Komutanı Orgeneral Ragıp Gümüşpala'nın İzmir'de Madanoğlu'na atfen beyanat vermesi üzerine Madanoğlu Türkeş'ten: "*Gümüşpala'nın bana atfen verdiği beyanat doğrudur. Bunu teyit ettiğimi, benim ağızından çıkmış bir beyanatmış gibi sen yaz, bana göstermene lüzum yok ajansa gönder radyoda okunsun*" isteğinde bulunmuştur. Çünkü Gümüşpala darbe günü Madanoğlu'nun kendisini

³¹ Karavelioğlu, *a.g.e.*, s. 84, 85

³² Muammer Taylak, *27 Mayıs ve Türkeş*, Ankara 1977, s. 218, 219

³³ Ahmet Er, *Hatıralarım ve Hayatım 27 Mayıs'tan 12 Eylül'e*, Ankara 2012, s. 104

³⁴ Örtülü, *a.g.e.*, s. 41

³⁵ Talat Aydemir, *a.g.e.*, s. 53

³⁶ Sanlı, 13 Kasım 1960 Tasfiyesine..., s. 225

telefonla aradığını ifade eder tarzda gazetelere bir beyanat vermiştir. Madanoğlu ise onu teyit etmek ve bu şekilde Gümüşpala'yı bir müşkülünden kurtarmak istemiştir. Madanoğlu'nun ısrarlarına rağmen istenen beyanatın hiçbir yerde çıkmaması ikili arasındaki gerginliği artırmıştır. Gerginlik MBK içine de yansımıştır. Zaten karşı taraftan "*gücü ele geçirme mücadelesi*" şeklinde algılanan Türkeş ve grubunun davranışları, Madanoğlu'nun gözüne iyice batmış, bunun üzerine Türkeş'in görevinden alınmasına kesin olarak karar verilmiştir. Komite dışında bir araya gelmeyen Madanoğlu ve grubu bir yana, diğer grubun her gün Başbakanlıkta toplanması ve planlar yapması Madanoğlu'nun dikkatini çekmiştir. Komitede bir ikilik doğmuş olması halk nezdinde çok da olumlu karşılanmayacaktır fakat tedbir alınması adına Türkeş'i müsteşarlıktan almanın en doğru hareket olduğuna karar verilmiştir.³⁷

Bu dönemde komitedeki bazı isimler İsmet İnönü'ye karşı Türkeş ve grubuna nazaran sert bir tutum içinde olmamıştır. Ahmet Yıldız, Fikret Kuytak, Ekrem Acuner ve birkaç kişi daha "*MBK'nin memleketin idaresini CHP'ye devretmesi üzere karar almasını*" istemiştir. Bu öneriden sonra komitede kıyamet kopmuş, tartışmalar kavga derecesine varmıştır. Hatta bu toplantıda Türkeş'in Madanoğlu'na silah çektiği yönünde söylentiler dolaşırsa da bu olaylar hakkında hiçbir zaman bir açıklama yapılmamıştır. Bu teklif kabul edilseydi dahi CHP bunu kabul eder miydi veya bu teklifi CHP mi en başından beri bazı isimlere empoze etmekteydi, orası bilinmemektedir. Fakat bu olaydan sonra komite üyeleri birkaç gün sonra tekliflerini değiştirerek yeniden komite toplantısına getirmişler, bu kez de en başında konuşulduğu gibi "*iktidarın seçimle devredilmesini isteyerek düşünülen seçimlerin bir an önce yapılması gerektiğini*" söylemişlerdir. Türkeş ve grubu bunu da reddetmiş, yapılması gereken reformlar olduğunu söylemiştir. Bu iki öneri de sayıca fazla olan Türkeş ve arkadaşlarının reddiyle kabul edilmemiştir. İlerleyen zamanlarda Türkeş ve grubu başka bir öneri sunmuştur. Türkeş'in uzun bir konuşma yapmasıyla başlayan ve içeriğinde MBK'nin köklü reformlar yapması, müsait seçim zemini hazırlamak ve seçimlere *Milli Birlik Partisi* adıyla katılmanın doğru olacağı, reformları gerçekleştirinceye kadar idareyi elde bulundurma mecburiyeti, darbe idaresinin dört yıl iktidarda kalmasının lüzumu ve bunun için de referandum yapılarak halkın arzusunun tespit edilmesi maddelerini barındıran önerge sayı çoğunluğunun imzası ile kabul edilmiştir. Uzun tartışmalardan sonra, MBK'nin dört yıl iktidarda kalması, köklü reformlar yapması, bunun için referanduma başvurulması ve dört yıl sonra yapılacak seçimlere *Milli Birlik Partisi* adıyla katılması, 11 e karşı 26 oyla kabul edilmiştir. Komite bu kararı, 1960 yılının Eylül ayı başında almıştır. Bu kararın alınmasından sonra bütün komite üyelerinin halkla temasa geçmeleri, onların isteklerini öğrenmeleri ve edinecekleri bilgileri komiteye getirmeleri için bir gezi programı hazırlanması teklif edilmiştir. Bu teklif de sayı çoğunluğu ile kabul edilmiştir. Komite üyelerinin 15 Eylül'de başlamak ve Eylül sonunda tamamlanmak üzere yapacakları gezileri programlaştırmak için bir komisyon kurulmuştur. İki teklif de oy çoğunluğu ile kabul edilmiştir. Fakat işin ilginç yanı, iktidarda dört sene kalmayı taahhüt eden, halkla hemhal olunacak gezi programını onaylayan maddelerine rağmen bu önergeye imza atan isimler arasında Gürsel, Madanoğlu, Köksal gibi isimler de vardır. İmzalanan önergenin içeriğinde görüldüğü üzere bu isimlerin düşüncelerinin tam zıddı maddeler yer almaktadır. Özellikle Madanoğlu'nun asker kimliğinden vazgeçmediğini bildiğimiz bu süreçte imzaların atılma sebebi Türkeş ve grubunu oyalamak içindir. Madanoğlu ve grubu, önergeyi kabul etmiş gibi görünmek yönünde bir strateji uygulamıştır. Türkeş'in müsteşarlıktan alınması kararı verildikten sonra bu uygulamaya gidilmiştir. Onun eylemlerini engellemek adına Türkeş karşıtı isimler tarafından bir süre Türkeş ve grubunun önergeleri kabul edilmiş, istenenlere çaresiz boyun eğmişler gibi bir izlenim yaratılmıştır.³⁸ Çünkü imzalayan isimlerden Madanoğlu ve çevresindeki Köksal,

³⁷ Oktay, *a.g.e.*, s. 13-18

³⁸ Örtülü, *a.g.e.*, s. 17-21

Acuner, Ataklı gibi isimler, önergeyi onayladığı halde bu gezilere katılmamış ve işin daha da ilginç tarafı komite üyeleri gezideyken Gürsel, Türkeş'i bir emrivaki ile müsteşarlıktan alarak yerine sivil bir kişiyi getirmiştir. Anlaşılan Türkeş karşıtı isimler, Türkeş'in eylemlerine son vermek için ona daha ılımlı yaklaşılması gerektiğini düşünmüştür.³⁹ Madanoğlu ve grubunun aldığı her karar, sunduğu her önerge komitede oy çoğunluğuyla her seferinde reddedilince artık son çare, tersi bir hamle yapılarak Türkeş ve grubunun istekleri kabul edilmiş gibi bir görünüm sağlanmış ve bir fırsatta aceleyle Türkeş mevcut görevinden uzaklaştırılmıştır.

Türkeş'in görevden alınması demek komitede *Necip'in Nasır'ı*⁴⁰ pozisyonunda değerlendirilen Türkeş'in ve onun grubunun gücünün azalması anlamına gelmektedir. Şimdi Gürsel'in ve Madanoğlu'nun komitedeki eli güçlenmiştir. Fakat Türkeş'in görevden alınması aynı zamanda onun politik hırslarının da bir başlangıcı olacaktır. Gücü ele geçirme mücadelesindeki iç çekişme bu hadiseyle birlikte gün ışığına çıkmış ve radikal kanadı temsil eden Türkeş Madanoğlu'na mağlup olmuştur. Gelinek noktada Türkeş her ne kadar radikallikten suçlanıp görevinden alındıysa da aslında asıl radikal uygulamalarını görevden alınma sürecinden sonra gerçekleştirmiştir.⁴¹

Türkeş artık sadece komitedeki görevinden ibaret bir yetkiyle bırakılmıştır. Fakat bu uzaklaştırma, komitede gerginliği iyice artırmıştır. Türkeş ve grubu bu sefer Köksal ve Madanoğlu gibi kilit görevlerdeki üyelerin de komiteye geri gelmesini istemiştir. Çünkü onun artık tek görevi komite içerisindeki varlığından ibarettir.⁴² Türkeş'in komiteye dönmesi ile Türkeş ve arkadaşlarının cuntalaşması paralellik göstermektedir. Komitede "*bozguncu*" olarak adlandırılan Madanoğlu ve grubunu komiteden uzaklaştırmak ve direksiyonu tamamen ele almak için çareler aranmaya başlanmıştır. Bu düşüncenin Gürsel tarafından nasıl karşılanacağını kestiremedikleri için Gürsel'in olumsuz tepki verme ihtimali üzerine Türkeş ve grubu bir alternatif düşünmüştür. Gürsel'in tepkisinin ne olacağını kestiremeyen grup cunta teşebbüsünün riskli olduğuna karar vermiş, çare olarak da Gürsel'e gidip, Türkeş'e yapıldığı gibi komitedeki bazı isimlerin de ikinci görevinin onların elinden alınması gerektiğini söylemeye karar vermişlerdir. Özellikle göz önünde olan Osman Köksal'ın Muhafız Alayı'nı; Cemal Madanoğlu'nun Ankara Komutanlığı'nı; Sıtkı Ulay'ın Ulaştırma Bakanlığını ve Ahmet Yıldız'ın Basın-Yayın Genel Müdürlüğü'nü bırakmaları gerektiğini düşünmektedirler. Onların da ikinci görevini bırakıp komiteye dönmeleri, Türkeş ve grubunun işini daha kolay hale getirecektir ve cunta planından da böylece vazgeçmeyi düşünmüşlerdir.⁴³ Bu fikri Gürsel'e ve komiteye bildirmişler fakat komite bu isteği dikkate almamıştır. Türkeş'in ise görevden alınıp komiteye dönmesi zaten gergin olan ortamı hepten

³⁹ Taylak, *a.g.e.*, s. 219

⁴⁰ Türkeş bazı gazetelere verdiği demeçlerde ve o dönemde bir üniversitenin Hukuk Fakültesi'nde yaptığı konuşmada "*Türkiye'nin demokratik yollardan davalarını halledemeyeceğini ve normal yollarla muasır medeniyetler seviyesine ulaşamayacağını -ki tarihte ne Tanzimat ne I. ve II. Meşrutiyet ne de Cumhuriyet hareketlerinin ülkeyi muasır medeniyetler seviyesine ulaştıramadığını-*" savunmuş ve bu sebeple bazı hamleler yapmak zorunda olduklarını belirtmiştir. Cemal Gürsel ise böyle düşünenlerin Türk milletine iftira attığını bir basın toplantısında resmen açıkladığı halde Türkeş ve arkadaşlarının bu görüşlerinde ısrar ettikleri görülmüştür. Türkeş'in ortaya attığı bu fikirleri sebebiyle de kendisine Nasır gözüyle bakılmaya başlanmıştır. (Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. Metin Toker, "Yurtta Olup Bitenler", *Akis Dergisi*, 26 Eylül 1960, Sayı 319, Cilt 19, s. 6) Türkeş 1960'lı yıllar boyunca basında Nasır'a benzetilmiştir. Onun diğer askeri darbelerdeki önderler ile değil de Nasır ile özdeşleştirilmesi tesadüfi değildir. 1952'de gerçekleşen Mısır Darbesi'nden sonra Devlet Başkanı olan General Necip'in en yakınındaki isim, "*Kudretli Albay Nasır*"dır. İlerleyen yıllarda Nasır Mısır'da Necip'in devrilmesinde öncü rol oynamış ve idareyi eline almıştır. Türkeş de Başbakanlık Müsteşarlığı mevkiindeki eylemlerinden ve Gürsel'e karşı olan tavırlarından ötürü bu dönemde Necip'in Nasır'ı benzetmesiyle anılmıştır. (Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. Şerafettin Can Erdem, "Türk Siyasetinde Etkin Bir Genelkurmay Başkanı: Cevdet Sunay", *Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı*, Sayı 242, Cilt 123, 2019, s. 161)

⁴¹ Ferit Salim Sanlı, *13 Kasım 1960 Tasfiyesine...*, s. 227, 228

⁴² Karavelioğlu, *a.g.e.*, s. 84, 85

⁴³ Turgut, *a.g.e.*, s. 271, 272

germiştir. Kasım başlarında her ne kadar anayasa hazırlığına odaklanılmışsa da komitede kalıcılık tartışması sona ermemiştir. “İktidarda kalabilir miyiz, nasıl kalırız, referandum mu yapsak?” gibi konular tartışılmaktadır. Bu sırada bir *Uzlaştırma Komisyonu* kurulmuş, bu komisyon kalmayı savunanlarla, verilen sözde durulmasını isteyenleri uzlaştıracak bir komisyon olmuştur. Fakat yöntem bulunacak gibi görünürken tartışma büyümüş, artık Kasım ortasında *paketlenme* sözleri sokağa dökülmeye başlamıştır. Bu sırada Cemal Gürsel’in o günlerde sık sık İsmet Paşa ile temasta olduğu bilindiği için bu durum Türkeş ve grubunu tedirgin etmiş olabilir. Madanoğlu ise bu süreçte tartışmaları dikkatle takip etmekle yetinmiştir.⁴⁴ Paketlenme sözünün ne noktada ciddi olduğuna bakacak olursak Seyhan’ın söylediği; “*ya biz ya onlar!*” sözleri, bu işin ciddiyetini ortaya koyacak mahiyettedir.⁴⁵

Özetle; komitedeki ikilem hat safhaya çıkmış, çekişmeler artmış, MBK üyeleri uzlaştırılmaya çalışılırken iyice birbirinden koparak kutuplaşmıştır. Bu duruma bir tedbir olarak Gürsel bir emrivaki ile Türkeş’i görevinden almıştır. Fakat bu sefer komite iyice karışmıştır. Artık gelinen noktada başka bir tedbir yoluna gidilmiş ve komiteden Türkeş ve grubunun tamamen uzaklaştırılmasına karar verilmiştir.

14’LERİN TASFİYESİ SÜRECİNDE CEMAL MADANOĞLU’NUN ROLÜ (13 KASIM 1960)

Türkeş’in müsteşarlıktan alınması bir işe yaramayınca artık tüm grubun komiteden tamamıyla uzaklaştırılması fikri doğmaya başlamıştır. 13 Kasım’a giden süreçte Madanoğlu’nun Türkeş ve grubunu komite dışına itme konusunda aklına ilk etapta sürgünden farklı bir çözüm yolu gelmiştir. Madanoğlu, birlik komutanlarının desteğiyle 38 kişilik komiteyi sivillerle, profesörlerle, öğrenci temsilcileriyle genişletmeyi düşünmüştür. Bu sayede Türkeş ve grubunun etkisi kırılacaktır. Kendisi bu hazırlık içindeyken Gürsel’in Türkeş ve grubundaki 7 ismin Kars Kalesi’ne kapatılması fikrini Madanoğlu’na sunması üzerine işler farklılaşmıştır. Komiteyi genişleterek problemi çözmeyi düşünen Madanoğlu’na, Gürsel, problemi kökten çözüme fırsatı vermiştir. Başlangıçta uzaklaştırılması düşünülen isimler çoğalmış ve neticede 14 isimde karar kılınmıştır. Bu sırada uzaklaştırılmasına karar verilen 14 ismi Kars Kalesi’ne hapsetmekten vazgeçip yurtdışına çıkarma fikri gelişmiştir. Son olarak verilen karar 14 ismin dış göreve gönderilmesi yönünde olmuştur.⁴⁶ Bu fikir karşı tarafın da aklına gelmiş olsa gerek ki bunu Dündar Seyhan’ın “*Ya biz sahneden çekilecektik veya onları çekecektik*” söylemlerinden anlamaktayız.⁴⁷ Türkeş’in de bahsettikleri Seyhan’ı doğrulamaktadır. Madanoğlu ve grubu tarafından izlendiklerini ve telefonlarının dinlendiklerini düşünen Türkeş ve arkadaşları, “*Her iki taraf da bir operasyon hazırlığı içindeydi. Ama kim erken davranacak belli değildi*” demiştir.⁴⁸ Fakat Madanoğlu ve grubu, Türkeş ve grubuna göre daha erken davranmıştır. Daha doğrusu erken davranmak zorunda kalmıştır. Sezai Okan, Osman Köksal ve bazı başka isimlerle Madanoğlu başkanlığında hazırlık yapılmış, dış göreve gönderilecek 14 isme birisi İstanbul, diğeri Ankara adreslerine olmak üzere ikişer zarf hazırlanmıştır. Karar verildikten sonra aynı hafta içinde kararı uygulamaya geçirmek üzere hazırlıklar başlamıştır. Madanoğlu Gürsel’i durumdan haberdar etmek adına: “*Paşam biz bu işi pazar sabahı yapıyoruz*” diyerek bilgi vermiştir. Gürsel’in bu kadar kısa sürede yetiştiremeyeceklerini düşünmesi üzerine Madanoğlu: “*Biz yetiştiremezsek öbür pazara onlar bizi toplarlar*” demiştir.⁴⁹

Verilen karara giden yolda Madanoğlu’nun Gürsel ile konuşmaları belirleyici

⁴⁴ Karavelioğlu, *a.g.e.*, s. 85

⁴⁵ Seyhan, *a.g.e.*, s. 114

⁴⁶ Madanoğlu, *a.g.e.*, s. 313, 314

⁴⁷ Seyhan, *a.g.e.*, s. 115

⁴⁸ Turgut, *a.g.e.*, s. 275

⁴⁹ Madanoğlu, *a.g.e.*, s. 313

olmuştur. Bu isimlerin artık gönderilmesine dair net karar verilmiştir. Gürsel düğmeye basmış, Madanoğlu uygulamaya başlamıştır. Alınan kesin kararlar Gürsel ve Madanoğlu'nun anlaştığı üzere bu isimler görevlerinden alınmaya karar verilmiş ve plan hazırlanmıştır. Madanoğlu güvendiği isimlerle, beş-altı kişi birleşip karar vermiş, oylamış ve 14 kişide durulmuştur.⁵⁰ Bu 14 kişi komiteden uzaklaştırılmaya karar verildiğinde onların emekliye sevk edilerek yurtdışına çıkarılacağını ve bu hareketin gece sabaha karşı gerçekleştirileceğini Talat Aydemir'e haber veren Halim Mentşe'tir. Aydemir ise yardım etmeyi kabul etmiştir. Bahsi geçen beş-altı kişinin içinde anlaşılan Aydemir de bulunmaktadır. Sonraki süreçte adını Silahlı Kuvvetler Birliği ile duyuran Aydemir'in, bugün 14'lerin gönderilmesi hususunda Madanoğlu'nun yanında yer alması ilgi çekicidir. Uzaklaştırılacakların listesi okunduğunda isimler ilk etapta dokuz kişiden ibarettir fakat o gece on dörde yükselmiştir. Aydemir bu sayıları, Cemal Madanoğlu'ndan emir alınca öğrenmiştir.⁵¹

Madanoğlu "14 sayısı"nın rastlantısal olduğunu söylemiştir. Çünkü daha fazla ismin yollanması ona göre komitede kalanları da sıkıntıya düşürebilirdi. "Yeter bu kadar, kendimizden fazlasını sürgüne göndermiş olmayalım" diyerek 14 kişide karar kılmıştır.⁵² Karar verildikten sonra komiteden uzaklaştırılacak olan isimlere gönderilecek yazı 12 Kasım'da yani tasfiyeden bir gün önce Gürsel ile Madanoğlu arasında görüşülmüştür. Ahmet Yıldız'ın anlattıklarına göre; Gürsel, Madanoğlu'na bu yazının içeriğini göndermiş fakat içerikte yazan "Komitenin çalışmalarının ulusal birliği ve ülke yararlarını çekinceye düşürdüğüne, MBK'yi dağıttığına ve tüm yetkileri kendine aldığına" dair olan yazılara Madanoğlu karşı çıkmıştır. Daha sonra Madanoğlu; Ulay, Okan, Köksal ve dönemin İçişleri Bakanı Muharrem İhsan Kızıloğlu ile buluşarak Gürsel'in gönderdiği metni değiştirmiştir.

Artık karar verilmiş, 14 isme gönderilecek olan yazı hazırlanmış, sabaha karşı harekete geçilmiştir. Madanoğlu sabah 5.30'da Merkez Komutanı'nı ve Harp Okulu Komutanı'nı yanına çağırarak ve durumu anlatmıştır. Tasfiye edilenlerin evlerinden çıkmamaları istenmiştir.⁵³ Bu sırada Madanoğlu'nun emriyle Ankara Kumandanlığı'na çağırılan Aydemir, Madanoğlu'nun verdiği emri uygulamaya koyulmuştur. Alınan karar, ihraç edilecek isimlere sabah 7.00'de emniyetten iki sivil polis tarafından bildirilmiştir. Her bir kişiye gönderilmek üzere ikişer memur görevlendirilmiştir. Tebliğ zarfının birini polisin biri verirken diğeri evin önünde tedbir amaçlı beklemiştir. Zarfın içinde yazanlar ise; "Emekliye ayrıldınız, ikinci bir emre kadar evinizden çıkmayacaksınız. 7.30'da ajans haberlerini dinleyiniz!" şeklindedir.⁵⁴ Gürsel'in emri mühürlü bir zarf içinde 14 kişiye tebliğ edilmiştir. Yıldız'ın değiştirildiğini söylediği tebligatın son halinde ise genel hatlarıyla şunlar yazılıdır:

"Memleketin menfaatleri göz önünde bulundurularak Milli Birlik Komitesi lağvedilmiş ve aşağıda adları yazılı kimseler tarafından yeniden kurulmuştur.⁵⁵ Sizin bugüne kadarki çalışmalarınıza teşekkür ederiz, bu andan itibaren emeklisiniz. Gerek şahsî emniyetiniz gerek memleketin menfaatleri bakımından evinizden dışarı çıkmamanızı rica ederim"

Tebliğatin verildiğini isimleri, onlara bu tebligatın nasıl ulaştırıldığını, kimlerin

⁵⁰ Birand, Dünder, Çaplı, a.g.e, s. 257

⁵¹ Talat Aydemir, a.g.e, s. 63

⁵² Birand, Dünder, Çaplı, a.g.e, s. 257

⁵³ Ahmet Yıldız, *İhtilalin İçinden Anılar, Değerlendirmeler*, İstanbul 2001, s. 200

⁵⁴ Talat Aydemir, a.g.e, s. 64

⁵⁵ Yeniden kurulan II. Milli Birlik Komitesi üyeleri şunlardır: Başkan: Cemal Gürsel; Üyeler: Ekrem Acuner, Refet Akkoyunlu, Mucip Ataklı, Emanullah Çelebi, Vehbi Ercü, Suphi Gürsoytrak, Suphi Karaman, Kadri Kaplan, Kâmil Karavelioğlu, Osman Köksal, Fikret Kuytak, Sami Küçük, Cemal Madanoğlu, Sezai Okan, Fahri Özdilek, Mehmet Özgüneş, Selâhattin Özgür, Şükran Özkaya, Haydar Tunçkanat, Sıtkı Ulay, Ahmet Yıldız, Muzaffer Yurdakuler. (Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. Şevket Süreyya Aydemir, *Menderes'in Dramı (1899-1960)*, İstanbul 1993, s. 502)

nereden toplandığını Madanoğlu, olaydan bir süre sonra gazeteci Cevat Oktay'a anlatmıştır. Tebligattan hemen sonra Gürsel ile görüşmek için gelen Muzaffer Özdağ ve Dündar Taşer tevkif edilmiştir. Daha sonra Orhan Erkanlı tevkif edilmiş ve sakın kalamadığı gerekçesiyle bir süre Erzurum'a götürülmüştür. Diğer isimler de sırasıyla tevkif edilmiş fakat Münir Köseoğlu ve Fazıl Akkoyunlu, olay çıkartma ihtimalleri olmadığı düşünülerek tevkif edilmemiş, bir süre için evlerinde bırakılmıştır.⁵⁶ 14'lerin gönderilmesi hususunda sıkı tedbirler alınmıştır. Özellikle Orhan Kabibay'ın bir girişimde bulunmasından korkulmuş ve bu uğurda tedbirler alınmıştır. Bu sırada okul kumandanlığını korumakla görevli bulunan Talat Aydemir; *"İki üç günü evden ayrı geçirdim. Evimle olan telefon muhaberemi kestiler. Beni hariçten arayanlar telefon başında ilk önce Cemal Madanoğlu'nu buldular. Çünkü oraya bağlatmış. Yani esaslı tedbirler alınmış farkında değiliz"* diyerek alınan tedbirlerin ciddiyetinden bahsetmiştir.⁵⁷

Anlaşıldığı üzere Cemal Paşalar bu işi kişisel çıkarları doğrultusunda değil, ülke çapında alınması gereken bir tedbir olarak görmüş ve harekete geçmiştir. Verilen kesin karardan sonra yapılan ilk girişimle Türkes dâhil toplam 14 üyenin komitedeki görevleri Gürsel'in onayı, Madanoğlu'nun girişimleri ile son bulmuştur.⁵⁸ Aslında yürürlükte bulunan geçici anayasaya göre MBK üyeleri ancak ağır bir suç işlemeleri durumunda görevden alınabilmektedir. Şu durumda anayasanın bu maddesi ciddiye alınmadan uygulama yapılmıştır. Fakat tarafların mücadelesi ve paketleme kelimesinin ortalıkta gezinmesi onlara göre bu uygulamayı mecbur kılmıştır.⁵⁹

Bahsi geçen bu 14 ismin içerisinde yer alanlar şunlardır: Ahmet Er, Alparslan Türkes, Dündar Taşer, Fazıl Akkoyunlu, İrfan Solmazer, Mustafa Kaplan, Muzaffer Karan, Muzaffer Özdağ, Münir Köseoğlu, Numan Esin, Orhan Erkanlı, Orhan Kabibay, Rıfat Baykal ve Şefik Soyuyüce.⁶⁰

14 isim karardan sonra bariz bir direniş göstermemişler ve Mürted Hava Üssünden görevlendirildikleri yabancı elçiliklere gönderilmişlerdir. Bu durum Türkiye tarihinde yeni bir dönemin başlangıcı olacaktır. Ordu içerisinde sürekli komiteler kurulacak ve iç hesaplaşmalar devam edecektir. İleride Silahlı Kuvvetler Birliği'nin oluşması ve faaliyetleri de bu iç hesaplaşmalara en büyük kanıt niteliğindedir.⁶¹

Madanoğlu-Türkes çekişmesinde şimdilik galip gelen Madanoğlu olmuştur. Çünkü SKB'nin kurulması ve güç kazanması Madanoğlu'nun istifasına sebep olacaktır. Madanoğlu'nun, Cumhurbaşkanı Gürsel'in de bilgisi dâhilinde aldığı karar ve uyguladığı planla Türkes, 10 gün gözaltında kaldıktan sonra Hindistan-Yeni Delhi Büyükelçiliği'nde pasif bir göreve yollanmış, diğer 13 komite üyesi de benzer görevlerle yurtdışına gönderilmiştir. 14'ler dosyası ise böylece kapanmıştır.⁶²

13 Kasım'ın askerî lideri Cemal Madanoğlu olmuştur. Operasyonun parolası olarak, Madanoğlu'nun köpeğinin ismi olan *"Can Can"*⁶³ in tercih edilmesi de ayrıca ilgi

⁵⁶ Oktay, *a.g.e.*, s. 22-25

⁵⁷ Talat Aydemir, *a.g.e.*, s. 65, 66

⁵⁸ Börklüoğlu, *a.g.m.*, s. 20

⁵⁹ İsmet İnönü, *DeFTERLER (1919-1973)*, İstanbul 2001, s. 809

⁶⁰ Ferit Salim Sanlı, "27 Mayıs'ın 'Zoraki Diplomatları': 14'lerin Yurtdışı Faaliyetleri", *Gazi Akademik Bakış Dergisi*, Sayı 23, Cilt 11, 2018, s. 222

⁶¹ Osman Tarım, "27 Mayıs'tan 12 Mart'a Adalet Partisi ve Türkiye", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi*, Konya 2013, s. 24

⁶² Birand, Dündar, Çaplı, *a.g.e.*, s. 258

⁶³ Milliyet, "MBK Üyeliğinden İstifası Kabul Olunmayan Madanoğlu İstifasında Israr Ediyor", 11 Haziran 1961, s. 1

çekicidir.

13 Kasım Tasfiyesi ile Türkes ve grubunun komite üyeliği hakları ellerinden alınmış, emekliye ayrılmaları uygun görülmüştür. Bu olaya hukuki bir gerekçe olarak da ‘‘Bu yeni bir ihtilal’’ denmiştir. Türkes ve arkadaşlarının aralarındaki irtibatın kopması sebebiyle grup içinde açık verildiğini ve 13 Kasım tertipçilerinin bu açıktan sızdığını düşünen Seyhan yapılan bu eylemi eleştirmiştir.⁶⁵

14’lerin gönderilmesinden bir süre sonra bu isimler hem affedilmek adına Türkiye’den bazı isimlerle temas kurmuş hem de yurt dışında birbirleriyle haberleşmeye devam etmişlerdir. Türkiyedeki olaylar yakından takip edilmiş, Brüksel Koordinasyon Merkezi’nden Numan Esin ve Orhan Kabibay tarafından 14’lere bilgiler aktarılmıştır.⁶⁶ Temas kurulan isimlerden birisi İsmet İnönü’dür. Kurmay Albay Bahri Yazır, Sezai Okan’dan getirdiği haberi ulaştırmak adına İnönü ile temas kurmuştur. İnönü’den 14lerin suçsuz olduklarını ve affedilmelerini istediklerini belirtmiş, bu isimleri affetmesini Cemal Gürsel’e söylemesi için İnönü’den ricada bulunmuştur. Yazır ayrıca Madanoğlu ile konuşup onu ikna etmek için uğraşacağını da İnönü’ye belirtmiştir.⁶⁷

MİLLİ BİRLİK KOMİTESİ’NDE YENİDEN SİVİLLEŞME ÇABALARI

13 Kasım 1960’ta yaşanan bu olay aynı günün sabahı radyodan ilan edilmiştir. Cemal Gürsel MBK’yi feshedip yeniden kurmuştur. Alparslan Türkes’i ve grubunu artık komite dışında bırakmışlar ve şimdi komite, ‘‘En erken vakitte seçime gidilerek iktidarın sivillere teslim edilmesi gerektiğini düşünenlerden ibaret isimlerle’’ yeniden çalışmalara başlamıştır.⁶⁸

27 Mayıs’tan sonra kurulan Milli Birlik Komitesi, 12.6.1960 tarihli, 1 sayılı Geçici Anayasa ile görev tanımları belirtilen Milli Birlik Komitesidir. Fakat bu komite şimdi 13 Kasım 1960’ta Cemal Gürsel tarafından dağıtılmış ve bunun yerine Gürsel’in 14 Kasım 1960 tarihli, basında yayınlanan ve radyoda okunan beyannamesiyle ikinci bir Milli Birlik Komitesi kurulmuştur. 13 Kasım hareketi, komitenin kendisine yaptığı ikinci bir darbe olmuştur. II. MBK, ilk komitenin kadrosundan 14 üyenin tasfiyesi ve yurt dışına çıkarılışıyla kurulmuştur. Yeni komitenin kuruluşu, Cemal Gürsel’in şu tebliğiyle açıklanmıştır:

1. Milli Birlik Komitesinin çalışmaları, memleketin yüksek menfaatini tehlikeye sokacak duruma düştüğünden, Türk Silahlı Kuvvetleri ve Milli Birlik Komitesi üyelerinin talepleri üzerine bugün (13 Kasım 1960)tan itibaren, Milli Birlik Komitesini feshettim.

2. Türk milleti adına yasama yetkisini kullanacak olan yeni Milli Birlik Komitesi şunlardır: Başkan: Cemal Gürsel; Üyeler: Ekrem Acuner, Refet Akkoyunlu, Mucip Ataklı, Emanullah Çelebi, Vehbi Ercü, Suphi Gürsoytrak, Suphi Karaman, Kadri Kaplan, Kâmil Karavelioğlu, Osman Köksal, Fikret Kuytak, Sami Küçük, Cemal Madanoğlu, Sezai Okan, Fahri Özdilek, Mehmet Özgüneş, Selâhattin Özgür, Şükran Özkaya, Haydar Tunçkanat, Sıtkı Ulay, Ahmet Yıldız, Muzaffer Yurdakuler.

3. Yeni Milli Birlik Komitesi, en kısa bir zamanda kurulacak olan Kurucu Meclis’le birlikte, memleketin nizamını demokratik esaslara göre düzenleyecektir.

4. Görevlerinden affedilen üyeler emekliye sevk edilmişlerdir.

5. Bu konuda, devlet başkanından başka bir makam ve şahıs beyanat veremeyecektir.

⁶⁴ Ferit Salim Sanlı, ‘‘Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisinden Milliyetçi Hareket Partisine Tarihsel Süreç, İdeoloji ve Politika (1960 - 1969)’’, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara 2017, s. 148

⁶⁵ Seyhan, a.g.e, s. 117-118

⁶⁶ Er, a.g.e, s. 149

⁶⁷ İnönü, a.g.e, s. 822

⁶⁸ Nihat Erim, *Günlükler 1925-1979*, İstanbul 2005, s. 721

Vatandaşa keyfiyeti arz ederim. ⁶⁹

14'ler, yapılması planlanan işlere engel olan ekip olarak görülmüştür. Eğer bu isimler gönderilmeseydi, kurucu meclis yasası hazırlansa bile bunun uygulamaya geçirilemeyeceği görüşü hâkimdi. Kurucu meclisin çalışmaya başlamasının ancak komitedeki 14'lerin tasfiyesiyle mümkün olabileceğine inanılmıştır. ⁷⁰ Gürsel'in 14 Kasım'da verdiği tebliğden iki gün sonra, 16 Kasım 1960'ta ise komitenin bir açıklamasıyla kurucu meclisin seçimsiz oluşturulacağı haberleri duyulmuştur. O gün SBF seminerindeki konuşmayı daktiloyla bizzat yazan Nihat Erim, bunu General Cemal Madanoğlu'na ulaştırmak üzere göndermiş ve bu yapılan seçimsiz oluşumu "*Türlü mahzurları olacak bunun*" diye yorumlamıştır. ⁷¹

Tasfiyeden sonra orduda ve bilhassa kalan üyeler arasında tartışmalar başlamıştır. Hala aynı konular tartışılmaktadır. Fakat bunlar aslında tam anlamıyla bir tartışma niteliğinde değildir çünkü 14 üye gönderilmiş, artık kurucu meclisin kurulup iktidarın devredilmesi yönündeki engeller kalkmış, bu da tam anlamıyla bir tartışma olmaktan çıkmıştır. Yeni komitenin tavrı bellidir. Kurucu meclis kurulacak, anayasa yapılacak, ülkenin onayına sunulacak ve de rejim sivilleştirilecektir. Artık komitenin işi bu yödedir. ⁷² İlan edilen yeni komite, MBK kanunlarının aynı kanun numaraları ile devam ettirilerek değiştirilmeden yürütülmesine karar vermiş, bu kanunlar serisinde de kurucu kanuna gidilmemiştir.

Her ne kadar bu sırada Silahlı Kuvvetler Birliği adı altında oluşan cunta, MBK üzerindeki varlığını hissettirmeye başlamışsa da artık bir an önce bütün bu işlerin sivil iktidara devrine ve yeni bir anayasa yapılması suretiyle kurucu meclise gidilmesine kesin karar verilmiştir. ⁷³

CEMAL MADANOĞLU-ALPARSLAN TÜRKES İLİŞKİSİ

Komite içerisinde esas çekişme Türkeş ve Madanoğlu arasında yaşanmış, çekişmeye bu iki isim bilerek veya bilmeyerek liderlik etmiş, bu isimlerin destekçisi diğer üyeler ise çekişmeye bağlı taraf belirlemiştir. MBK, kurulduğu andan itibaren aynı ideolojik görüşlere sahip insanlardan ibaret olmamıştır. Hatta 27 Mayıs öncesi oluşan komitelerde fikren birbirine yakın insanların farklı grupları tercih etmesi, Sadi Koçaş'ın el etek çekip yurtdışı görevini kabul etmek suretiyle komiteyi bırakıp gitmesi ⁷⁴ gibi örnekler Milli Birlik Komitesinde de ideolojik fikir yönünden ayrıklık oluşacağının kanıtı olmuştur. Geline nokta Madanoğlu'nun etrafında Gürsel dâhil olmak üzere daha ılımlı ve daha yaşlı üyeler; Türkeş'in etrafında ise daha radikal ve daha genç üyeler belirginleşmeye başlamıştır. Komitede artık iki grup oluşmuş bu doğrultuda Madanoğlu-Türkeş ilişkisi komite kararlarını etkilemeye başlamıştır.

Esasen Madanoğlu'nu Türkeş'ten fikren ayıran en önemli özellik Madanoğlu'nun, asker kimliğini ön planda tutmak istemesi ve her fırsatta 27 Mayıs gecesi Harp Okulu'nda ettikleri yemini hatırlatarak MBK'de de bunun topyekûn böyle olması gerektiğini kabul ettirmeye çalışması olmuştur. O, sivilleşme sürecini hızlandırmak istemiş ve bir an evvel seçimlere gidilmesi gerektiğini her zaman söylemiştir. Fakat bunun tam zıddını düşünen Türkeş bir MBK üyesi ve bir asker olarak seçimlere gitmenin acelesi olmadığını hatırlatmıştır. Bir nevi siyasetçi kimliği ile komitede bulunmuş ve o da bu görüşünü MBK'nin kabul etmesini sağlamaya çalışmıştır. Bu sebepten bulunduğu müsteşarlık konumundan yararlanmak suretiyle bu mevki sayesinde gücünü artırmaya çalışınca bu girişim Madanoğlu'nun dikkatini çekmiştir. Türkeş'in siyasetçi bir kimlikle komitede bulunduğuna

⁶⁹ Aydemir, *Menderes'in Dramı*, s. 501, 502

⁷⁰ Örtülü, a.g.e, s. 49

⁷¹ Erim, a.g.e, s. 721

⁷² Karavelioğlu, a.g.e, s. 96

⁷³ Şevket Süreyya Aydemir, *İhtilalin Mantığı ve 27 Mayıs İhtilali*, İstanbul 2000, s. 401, 402

⁷⁴ Özdağ, a.g.e, s. 111

kanıt olarak MBK'nin dört yıl iktidarda kalmasını ve dört yılın sonunda yapılacak seçimlere *Milli Birlik Partisi* adıyla katılmasını istemesi gösterilebilir.

İki isim arasındaki en büyük problem ‘yönetimi sivillere bırakmak/bırakmamak düşüncesi’ etrafında şekillenmiştir. Madanoğlu darbenin olduğu günden itibaren, idarenin sivillere devredilmesini ve harekâta katılan subayların bir an önce ordudaki vazifelerine geri dönmelerini savunmaktadır ki bu da onun asker kimliğini ön planda tutan bir isim olduğunu göstermektedir.⁷⁵ Türkeş ise erkenden seçime gitmenin idareyi CHP'ye devretmek olduğunu her seferinde hatırlatarak siyasetçi bakış açısını ortaya koymuştur.⁷⁶

İkisi arasındaki çekişme, Akis dergisinde şu sözlerle ifade edilmiştir:

*‘‘Türkeş ile Madanoğlu için başından itibaren geçinemediler. Bir defa karakterleri taban tabana zıttı. Türkeş ne kadar içine kapalıysa Madanoğlu o derece dışarıya açıktı. Birinin ince planlar yapması, örümcek ağ örür gibi taktik gütmesine karşılık; ötekinin fartası furtası yoktu. Hatta patavatsızdı. Türkeş'in ikiyüzlülük saydığı hareketlerine dayanamıyordu. Madanoğlu Türkeş'i çok kere haşladı. Hatta bazı kavgalar daha ileriye bile gitti’’*⁷⁷

Hem daha önce oluşturulan ihtilal komitesinde bulunan hem de daha sonra MBK üyesi isimlerden biri olan Ahmet Yıldız da, Türkeş ve Madanoğlu hakkında bazı yorumlarda bulunmuştur. Yıldız; Alparslan Türkeş'i hayal dünyası çok geniş olan ve hatta çoğu zaman hayallerle gerçekleri karıştıran, Turancı görüşlerinden çok zarar gören, demokrasiden hoşlandığı söylenemeyecek birisi olarak tanımlarken; Cemal Madanoğlu'nu, hem ihtilale hazırlık aşamasında önemli bir isim olarak bulunan hem de komitenin saygınlığında ve güç kazanmasında önemli katkıları olan bir isim olarak tanımlamıştır.⁷⁸

Madanoğlu, zannımca, Türkeş'in yapmaya çalıştığı işi; ‘‘Damdan düşer gibi hükümet koltuğuna oturmak yönünde’’ değerlendirmiştir. Türkeş askerlikten olağan bir şekilde istifa edip parti kurmak suretiyle CHP ve diğer partilerin yanında seçimlere katılsaydı, bu uğurda diğer partiler gibi seçim çalışmaları yapsaydı, Madanoğlu-Türkeş anlaşmazlığı yaşanmazdı. Çünkü Türkeş asker kimliği ile siyasetçi kimliğini birbirinden ayırmış olurdu ki bunun o dönemdeki en bariz örneği, Ragıp Gümüşpala'nın ordudaki görevinden emekli olmak suretiyle Adalet Partisi'nin başına geçmiş olmasıdır. Fakat şu durumda Türkeş Madanoğlu'na göre darbe sayesinde gelen bir sonuçla kolay yoldan siyaseti ele geçirmek istemiştir. Türkeş'in darbe metnini okumak suretiyle radyoda ismini duyurmak istemesi de⁷⁹ zihnindeki planının bir başlangıcıdır. Madanoğlu'na göre Türkeş, zor olan yolu seçip olağan halde parti kurarak çalışmalar yapsaydı seçimlerin sonucunda Türkeş için iki ihtimal vardı. Ya seçilirse başa geçecekti ya da seçilmezse Türkiye gezilerine devam edecekti. Fakat bunu yaparsa da karşısına bir Millî Mücadele komutanının yönettiği, mücadelenin ikinci adamı olarak görülen CHP çıkacaktı ve Türkeş'in işi zorlaşacaktı. İstifa etmesi şu durumda büyük risk olurdu. Madanoğlu'na göre Türkeş bu riski almak istememiş ve hükümet koltuğunun ona altın tepside verilmesi seçeneğini seçerek Başbakanlık Müsteşarı olmuştu. Müsteşar olmasına rağmen kişisel atamalar yapması, kişileri görevden alması,⁸⁰ Gürsel'e danışmadan hareket etmesi gibi eylemleri de bunu Madanoğlu'nun gözünde kanıtlar nitelikte eylemler olmuştur.

Madanoğlu-Türkeş tartışmasını, Madanoğlu'nun gazetecilere verdiği röportaj doğrultusunda Türkeş'in yakın arkadaşlarından Orhan Erkanlı eleştirmiş, MBK'de yapılan bir toplantıdan ve toplantının özel zabıtlarının kendisinde olduğundan bahsetmiştir. Fakat anılarında bunun üzerine başka bir açıklaması yoktur. ‘‘Bu zabıtların açıklanması birçok kişiyi küçük düşürebilir’’ diye belirtmiştir. ‘‘Toplantının, 13 Kasım'dan sonra Madanoğlu'nun

⁷⁵ Sanlı, a.g.t, s. 94, 95

⁷⁶ Taylak, a.g.e, s. 94

⁷⁷ Metin Toker, ‘‘İhtilal’’, Akis Dergisi, 26 Şubat 1962, Sayı 400, Cilt 23, s. 23

⁷⁸ Yıldız, a.g.e, s. 163

⁷⁹ Birand, Dünder, Çaplı, a.g.e, s. 193

⁸⁰ İlyas, a.g.m, s. 167

gazetecilere beyan ettiği şekilde cereyan etmediğini teyit etmek isterim.” diyen Erkanlı ne şekilde cereyan ettiğini de açıklamamıştır. Sadece “O toplantıda esas mesele bakanların sivil veya asker olmasından ziyade ihtilalin, ihtilal olarak yaşatılması veya satılması idi...” yorumunda bulunmuştur.⁸¹

Madanoğlu ile Türkeş’in anlaşamama sebebini, Madanoğlu daha ciddi boyuta taşıyarak bazı açıklamalarda bulunmuştur ki bu açıklamalar Erkanlı’nın yukarıda bahsettiği ancak ayrıntı vermediği açıklamalardır. Erkanlı ayrıntı vermediği için Madanoğlu’nun verdiği ayrıntıdan ibaret olan bilgileri baz almak zorunluluğu doğmuştur. Madanoğlu Türkeş’in ilk etapta bir şeyler ile ilgilediğini hissettiğini fakat ne yapmaya çalıştığını anlamadığını söylemiştir. Bir süre olanı biteni takip etmiş,⁸² Türkeş’in niyetinin ne yönde olduğunu sonraki süreçte tam olarak anladığını ifade etmiştir. Komitenin Türkeş ve grubunun faaliyetleri sebebiyle komite olmaktan çıkıp adeta kurucu meclis havasına girmesi Madanoğlu’nu rahatsız etmiştir. Sistemli bir şekilde çalışan Türkeş ve grubunun komite dışında da bir araya gelerek toplantılar yapması, Panturanizm yönündeki düşünceleri, Türkiye’nin ismini *Türkeli* olarak değiştirme hayalleri, bazı öğrencilere silah ve bayrak üzerine yemin ettirmeleri ortaya çıkınca Madanoğlu’nun Türkeş konusundaki rahatsızlığı giderek artmıştır. Bu konuda Madanoğlu; “*Panturanizm diye bir vaveyla koparacaklar, Rusya’daki ırkdaşlarımızı da Ruslara kestirecekler. Bunun neticesi bu olurdu*” yorumunda bulunmuştur. Hatta zaman zaman Balmumcu Çiftliğindeki⁸³ tutukluların akrabalarına giderek onlardan para istediklerine dair söylentiler çıkmıştır. Türkeş ve grubu, onlardan para alarak bu kişilerin akrabalarını serbest bırakma vaadinde bulunmuştur. Bu söylemler komitede duyulunca Madanoğlu ve grubu, Türkeş ve grubunu uyarma ihtiyacı hissetmiştir. Fakat karışığında “*Biz hazineye para topluyoruz*” şeklinde bir cevapla karşılaşmıştır.⁸⁴

Bunun dışında Madanoğlu Doğu Perinçek ile yaptığı bir röportajda da Türkeş’in fikirlerinin boyutundan bahsetmiş ve hatta Mendereslerin idamı konusunda dahi Türkeş’i suçlamıştır. Türkeş’in aslında din ile bir alakası olmadığını, hepsinin gösteriş olduğunu ve din istismarı yaparak bilinçsiz subayları ikna etmeye çalıştığını söyleyen Madanoğlu komite içinde Türkeş’in egemen olmasından rahatsız olmuş ve kendini sorumlu hissetmeye başlamıştır. Türkeş düşüncelerinden ve yaptıklarından dolayı komiteden uzaklaştırılmıştır. Fakat daha sonra komite içinde ikinci bir Türkeş kafası belirmiş, bu isimler iktidarda kalmak için ortalığın karışması yönünde uğraşmıştır. Madanoğlu’na göre Menderes de bu yüzden, karışıklık için idam edilmiştir.⁸⁵

Madanoğlu’nun bahsettikleri, ağır ithamlardır. Fakat ikisi arasında yaşanan ne olursa olsun, mevcut anlaşmazlıklar Türkiye tarihinde *14’lerin Tasfiyesi* başlığının açılmasına sebep olacak bir gelişmeyi beraberinde getirmiştir. Madanoğlu ve Türkeş’in anlaşamaması, her iki ismin çevresine de intikal etmiş, bu nefret garip sonuçlar doğurmuştur. Hatta ilginçtir, Madanoğlu-Türkeş anlaşmazlığı ileride Madanoğlu’nun istifasından sonraki dönemde de farklı bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Ocak 1962’de yaşanan gelişmelerden birisi, Milliyet gazetesinde yayınlanmıştır. Türkiye Çalışma Partisi Genel Başkanlığı için dönemin eski MBK üyesi emekli Korgeneral Cemal Madanoğlu’na bir teklif yapılmış, yetkili isim Seyfi Demirsoy tarafından da bu durum parti içinde açıklanmıştır. Fakat partinin kurucular toplantısında

⁸¹ Erkanlı, *a.g.e.*, s. 29

⁸² Karavelioğlu, *a.g.e.*, s. 85

⁸³ Balmumcu Çiftliği esasen Yıldız Sarayı’nın çiftliğidir. 27 Mayıs 1960 Darbesi’nden sonra bu çiftliğin idare personel binaları ve hayvan ahırları siyasi tutuklulara özgü bir hapisane olarak kullanılmıştır. Yassıada Mahkemeleri için dava dosyaları hazırlanana kadar bu çiftlik Yassıada’ya giden bir basamak olmuş, kısa bir süreliğine Yassıada’da yargılanacak olan tutukluları ağırlamıştır. (Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. Ali Fuad Başgil, *Hatıralar*, İstanbul 2007, s. 45)

⁸⁴ Oktay, *a.g.e.*, s. 13-21

⁸⁵ Madanoğlu, *a.g.e.*, s. 313, 314

Bandırma Tütün İşçileri Sendikası Başkanı Dervişe Koç, Madanoğlu'na yapılan teklife itiraz etmiştir. Eski MBK üyelerinden Albay Alparslan Türkeş'in kardeşi olan Koç, Madanoğlu için; "O, partiye girerse ben çekilirim" demiş, bunun üzerine hava gerginleşmiştir. Demirsoy ise ortada bir resmiyet olmadığını belirtmiş ve konu böylece kapanmıştır.⁸⁶ Türkeş için de Madanoğlu için de ortadaki mevcut anlaşmazlık, iki ismin çevresinde de sürüp gitmiştir. Madanoğlu verdiği bir röportajda Türkeş ile sonradan bir cenaze töreninde karşılaştığını ve orada herkesin elini sıkıldığını fakat Türkeş'in elini sıkılmayıp yanındakine geçtiğini söylemiştir.⁸⁷

Özetle; yönetimi sivillere bırakmak veya bırakmamak konusunda komitede yaşanan kararsızlıklar, Madanoğlu-Türkeş ilişkisinde belirleyici bir rol oynamıştır. İkili arasındaki anlaşmazlık aynı zamanda ideolojik farklılıklardan da kaynaklanmaktadır. Bu iki isim MBK içerisinde de bugün de sol ve sağ isimler olarak nitelendirilmiştir. Türkeş'in Turancılık etrafında şekillenen görüşünü Madanoğlu hayalperestlik olarak değerlendirmiş, Orta Asya Türkleri ile birleşmek hususunda Rusya gerçeğini göz ardı ettiğini ve bunun bir *arzu planı* olduğunu ifade etmiştir.⁸⁸

SONUÇ

27 Mayıs'a giden süreçte ordu içinde Demokrat Parti'nin ve parti kurumlarının ülkeyi istenen refaha ulaştırmakta yetersiz kalacağına dair bir inanç başlamıştı. Demokrat Parti'nin on yıllık iktidarında yaşanan gelişmeler de bu inancı perçinlemiştir. Ordu ise rejimi koruma ve Atatürk ilkelerini hakkıyla uygulama görevini 27 Mayıs 1960'ta doğrudan müdahale ile yerine getirmek istemiştir. 1960'ta da asker, siyasetin içinde yer almış ve mevcut gidişatı şekillendirmiştir. 27 Mayıs 1960 Darbesi'ne giden yolda askerin şekil vermeye çalıştığı politika, mevcut hükümetin politikasıyla zıt düşünceler içerdiği için ordu yönetime el koymuştur. Sebebi ise hükümetin Atatürk politikalarından uzaklaşması ve dış politikada olan yaptırımlarıdır. General Cemal Madanoğlu'nun liderliğinde yapılan bu darbe, Türk demokratikleşmesinin önüne geçen bir hamledir fakat darbe, darbe olarak kalmamıştır. 27 Mayıs'ı diğer hükümet darbelerinden ayıran özellik de bu olmuştur. Cemal Madanoğlu'nun girişimleri ile bir Anayasa Komisyonu'nun kurulması sağlamıştır. Bu sayede komite üyeleri senato koltuklarına oturmuş, Türkiye'de bir çift meclisli dönem başlamıştır. Bu yönüyle başlangıçta darbe olan bu eylem peyderpey bir ihtilâle dönüşmüş, daha öncesinde ve sonrasında 27 Mayıs'ın benzerine rastlanmamıştır. Darbeler normal şartlarda fikirleri ve uygulamaları onaylanmayan hükümetin devrilmesi ve hemen ardından ordunun onayladığı başka bir hükümetin kurulması yani yönetimin sivillere bırakılması mantığını içerir. Fakat 27 Mayıs'ta darbeden sonra en erken vakitte seçimlere giderek sivilleşme amacından uzaklaşmıştır. Komite içinde politikada yer edinmek için hemen sivilleşmek istemeyen bir askerî kesim vardır ki bu sebepten darbe komitesi kendi içinde ayrıklık yaşamış ve cuntalaşmalar başlamıştır. 27 Mayıs ile başlayan komite içi anlaşmazlıklar komitenin çalışmalarını aksatmıştır. Sivilleşme ve seçime gitme amacından uzaklaşılmasına sebep olan isimler yüzünden komitenin çalışmaları aksayınca son çare olarak sivilleşme karşıtı olan bazı isimlerin komiteden tasfiyesine karar verilmiştir. Tasfiye fikrinin yaratıcısı olan Cemal Gürsel ve Cemal Madanoğlu olmuştur. Gürsel düğmeye basmış, Madanoğlu ise planı uygulamıştır.

⁸⁶ Milliyet, "Madanoğlu'na Başkanlık Teklif Edildi" 25 Ocak 1962, s. 5

⁸⁷ Madanoğlu, *a.g.e.*, s. 314

⁸⁸ Oktay, *a.g.e.*, s. 20

KAYNAKÇA**Kitaplar, Makaleler ve Tezler**

- Altuğ, K. (2006). Bir Numaralı Tanık, İstanbul.
- Aydemir, Ş. S. (2000). İhtilalin Mantığı ve 27 Mayıs İhtilali, İstanbul.
- Aydemir, Ş. S. (1993). Menderes'in Dramı (1899-1960), İstanbul.
- Aydemir, T. (2017). Hatıratım, İstanbul.
- Başgil, A. F. (2008). 27 Mayıs İhtilali ve Sebepleri Görüp Yaşadıklarım, İstanbul.
- Başgil, A. F. (2007). Hatıralar, İstanbul.
- Birand, M. A. - Dündar, C. - Çaplı, B. (2016). Demirkırat Bir Demokrasinin Doğuşu, İstanbul.
- Börklüoğlu, L. (2017). "27 Mayıs Askerî Darbesi Sonrasında Ordu İçinde İktidar Mücadelesi: Milli Birlik Komitesi ve Silahlı Kuvvetler Birliği", *Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt:1, Sayı:2, 13-28.
- Er, A. (2012). Hatıralarım ve Hayatım 27 Mayıs'tan 12 Eylül'e, Ankara.
- Erdem, Ş. C. (2019). "Türk Siyasetinde Etkin Bir Genelkurmay Başkanı: Cevdet Sunay", *Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı*, Cilt:123, Sayı:242, 157-182.
- Erim, N. (2005). *Günlükler 1925-1979*, İstanbul.
- Erkanlı, O. (1972). *Anılar... Sorunlar... Sorumlular*, İstanbul.
- İlyas, A. (2016). "27 Mayıs Askeri Darbesi'nin Sancıları ve Orduda Tasfiyeler 1960-1964", *Türk İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi*, Sayı:22, 163-178.
- İnönü, İ. (2001). *Defterler (1919-1973)*, İstanbul.
- İpekçi, A. – Coşar, Ö. S. (1965). *İhtilalin İçyüzü*, İstanbul.
- Karavelioğlu, K. (2007). *Bir Devrim İki Darbe 27 Mayıs, 12 Mart, 12 Eylül*, İstanbul.
- Kaynar, M. (2010). "Beyaz Zambaklar Memleketi ve İhtilâlin Mantığı", *27 Mayıs: Bir Darbenin Anatomisi*, (Ed: Tolga Ersoy ve Haydar Çetinbaş), *Resmi Tarih Tartışmaları* 9, 23-55
- Kenaroğlu, B. (2006). *Cumhuriyet Senatosu'nda Milli Birlik Grubu, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi)*, İstanbul.
- Madanoğlu, H. T. (2019). *Korgeneral Cemal Madanoğlu'nun Anıları*, İstanbul.
- Oktay, C. (TY). *Cemal Madanoğlu İnkılabı Anlatıyor*, Ankara.
- Onuş, S. (2010). *Sıfır General Parola: İnkılap*, Ankara.
- Örtülü, E. (1966). *Üç İhtilalin Hikayesi*, Ankara.
- Özdağ, Ü. (1997). *Menderes Döneminde Ordu-Siyaset İlişkileri ve 27 Mayıs İhtilali*, İstanbul.
- Sanlı, F. S. (2018). "13 Kasım 1960 Tasfiyesine Giden Süreçte Alparslan Türkeş ve Milli Birlik Komitesi İçinde İhtilaf", *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Sayı:27, 213-249.
- Sanlı, F. S. (2018). "27 Mayıs'ın "Zoraki Diplomatları": 14'lerin Yurtdışı Faaliyetleri", *Gazi Akademik Bakış Dergisi*, Cilt:11, Sayı:23, 221-248.
- Sanlı, F. S. (2017). *Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisinden Milliyetçi Hareket Partisine Tarihsel Süreç, İdeoloji ve Politika (1960 – 1969)*, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, (Doktora Tezi), Ankara.
- Seyhan, D. (1966). *Gölgedeki Adam*, İstanbul.
- Tarım, O. (2013). *27 Mayıs'tan 12 Mart'a Adalet Partisi ve Türkiye*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi), Konya.
- Taylak, M. (1977). *27 Mayıs ve Türkeş*, Ankara.
- Turgut, H. (1995). *Türkeş'in Anıları Şahinlerin Dansı*, İstanbul.
- Yıldırım, E. (2000). "İktidar, Üniversite ve Aydınlar", *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:2,

1-11

Yıldız, A. (2001). İhtilalin İçinden Anılar, Değerlendirmeler, İstanbul.

Sürelî Yayınlar

Milliyet. (1960). ‘‘Millî Birlik Komitesi Üyelerini Tanıtıyoruz’’, 14 Haziran.

Milliyet. (1961). ‘‘MBK Üyeliğinden İstifası Kabul Olunmayan Madanoğlu İstifasında İsrar Ediyor’’, 11 Haziran.

Milliyet. (1962). ‘‘Madanoğlu’na Başkanlık Teklif Edildi’’, 25 Ocak.

Toker, M. (1962). ‘‘İhtilal’’, Akis Dergisi, Cilt:23, Sayı:400.

Toker, M. (1960). ‘‘Yurtta Olup Bitenler’’, Akis Dergisi, Cilt:19, Sayı 319.